

separations- og skilsmissebetingelser

afgivet af
en arbejdsgruppe under
justitsministeriet

betænkning nr. 1121
københavn 1987

tryk på genbrugspapir

ISBN 87-503-6929-6
Stougaard Jensen/København
Ju 00-195-bet.

Indhold

side

Indledning	3
Udkast til lov om ændring af ægteskabsloven (Separations- og skilsmissebetingelser).....	5
Bemærkninger til lovudkastet.....	9
Almindelige bemærkninger.....	9
<u>1. De gældende regler</u>	9
1.1. Indhold	9
1.2. Talmæssige oplysninger.....	10
1.3. Baggrund.....	14
1.4. Hidtidige reformovervejelser	14
1.5. Lovgivningen i de andre nordiske lande	18
<u>2. Separation eller betænkningstid</u>	21
2.1. Indledende bemærkninger.....	21
2.2. Gældende ordninger.....	22
2.2.1. Samlivsophævelse i separationstiden	22
2.2.2. Retsvirkningerne af separation.....	25
2.2.3. Betænkningstid	26
2.3. Hidtidige overvejelser.....	28
2.3.1. Vedrørende betænkningstidsordningen	28
2.3.2. Specielt om kravet om samlivsophævelse	29
2.4. Arbejdsgruppens vurdering.....	30

<u>3. Separations- og skilsmissebetingelser</u>	35
3.1. Ensidig adgang til separation	35
3.2. Skilsmisse ved enighed?	38
3.3. Separationstidens længde	42
3.4. To års adskillelse	43
3.5. Utroskab	45
3.6. Vold	49
3.7. Bigami	49
3.8. Ikke andre skilsmissegrunde	50
<u>4. Omstødelse</u>	53
<u>5. Fremgangsmåden i skilsmissesager efter separation</u> ..	54
5.1. Gældende ret	54
5.2. Ægteskabsudvalget	55
5.3. Nordisk ret	56
5.4. Overvejelser i 1985	57
5.5. Arbejdsgruppen	57
5.5.1. Vilårsforhandling	58
5.5.2. Mægling	60
5.5.3. Andre overvejelser	62
Bemærkninger til udkastets enkelte bestemmelser	64
<u>Bilag 1.</u> Parallelopstilling af udkastet, finsk og svensk ret og det norske lovudkast	79
<u>Bilag 2.</u> Parallelopstilling af gældende ret og lovudkastet	89

Arbejdsgruppens opgave.

Arbejdsgruppen har til opgave at udarbejde **moderniserede** regler om separations- og **skilsmissebetingelserne** i ægteskabslovens kapitel 4. I arbejdsgruppens overvejelser bør indgå de synspunkter, der findes i betænkning 2 fra **ægteskabsudvalget** af 1969 (nr. 697/1973) **om** ægteskabs opløsning. Arbejdsgruppen bør endvidere inddrage de synspunkter, der ligger **til** grund for de lovrevisioner, der er gennemført eller overvejes gennemført i de øvrige nordiske lande. I tilslutning hertil anmodes arbejdsgruppen om, i den udstrækning de tidsmæssige rammer for arbejdet tillader det, at overveje, om det vil være muligt at forenkle sagsbehandlingen, navnlig for så vidt angår vilkårsforhandlingen.

Arbejdsgruppen bedes så vidt muligt færdiggøre arbejdet inden 1. september 1987.

Arbejdsgruppens medlemmer.

Landsdommer Svend Danielsen (formand).

Professor Jørgen Graversen, **Århus** Universitet.

Kontorchef i **Justitsministeriet** Marianne Levy.

Direktør i **Familieretsdirektoratet** Christian Trønning.

Fuldmægtig i **Justitsministeriet** Vibeke Rønne (sekretær).

Arbejdsgruppen er nedsat af **justitsministeren** ved skrivelse af 8. maj 1987.

Indledning.

1. I 1986 blev der i Danmark indgået 30.773 ægteskaber. Samme år blev 14.490 ægteskaber opløst ved skilsmisse. I 1985 ophørte 24.804 ægteskaber ved den ene ægtefælles død. Antallet af skilsmisser har været næsten konstant, siden ægteskabsloven begyndte at virke i begyndelsen af 1970'erne. Foruden de ca. 14.500 skilsmisser, der gennemførtes i 1986, var der formentlig et nogenlunde tilsvarende antal separationer. Af disse ender størstedelen med skilsmisse, men antagelig 20-30 % af ægtefællerne undlader at følge separationen op med skilsmisse, og af disse genoptager en stor del samlivet.

2. De gældende separations- og skilsmissebetingelser findes i ægteskabsloven, lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, af 19_6_9. Reglerne er ikke ændret siden, bortset fra at bestemmelsen om adgang til skilsmisse på grund af **vold** er omformuleret i 1987.

3. Samme år, som ægteskabsloven blev gennemført, nedsatte justitsministeren Ægteskabsudvalget af 1969, som skulle overveje, om der var behov for mere dybtgående ændringer i den familieretlige lovgivning. Ægteskabsudvalget offentliggjorde i 1973 delbetænkning 2 om ægteskabs opløsning (nr. 697/73) indeholdende udvalgets foreløbige overvejelser om bl.a. separations- og **skilsmissebetingelserne**.

I de øvrige nordiske lande er der i de senere år gennemført ny lovgivning eller afgivet betænkninger om ægteskabslovgivningen. I 1973 ændredes de svenske regler om "åktenskapsskillnad" og i 1987 de finske. Det norske ægteskabsudvalg offentliggjorde i 1986 en delbetænkning med forslag til nye regler bl.a. om ægteskabs opløsning. I Island har ægteskabsudvalget endnu ikke afsluttet sine **overvejelser**.

4. På baggrund af behandlingen af den seneste ændring af ægteskabsloven (Skilsmisseret efter **vold**) nedsatte justitsministeren arbejdsgruppen i maj 1987 og anmodede den om så vidt muligt inden 1. september 1987 at fremkomme med et forslag til moderniserede regler om separations- og skilsmissebetingelserne i ægteskabslovens kap. 4. Arbejdsgruppens sammensætning og kommissorium er aftrykt ovenfor.

Arbejdsgruppen har fra tre statsamter indhentet oplysninger om grundlaget for de separations- og skilsmissebevillinger, der er udfærdiget i 1986. Endvidere har arbejdsgruppens formand foretaget en undersøgelse af separations- og skilsmisssedomme afsagt af de fem byretter i **Frederiksborg** amt i 1986.

Arbejdsgruppen har afsluttet sit arbejde i august 1987.

Udkast
til
Lov om ændring af ægteskabsloven m.v.
(Separations- og skilsmissebetingelser)

I lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, jf. lov-
bekendtgørelse nr. 630 af 15. september 1986, som æn-
dret ved lov nr. 223 af 22. april 1987, foretages føl-
gende ændringer:

1. §§ 29-41 ophæves og i stedet indsættes:

***Separation**

§ 29. En ægtefælle, som ikke mener at kunne fort-
sætte samlivet, har ret til separation.

§ 30. Separationens virkninger bortfalder for frem-
tiden, hvis ægtefællerne fortsætter samlivet ud
over en rimelig **overgangsperiode** eller genopta-
ger samlivet uden på ny at ophæve dette inden for
kortere tid.

Skilsmisse efter separation

§ 31. En ægtefælle har ret til skilsmisse efter
1 års separation.

Stk. 2. Ægtefæller har ret til skilsmisse efter
6 måneders separation, hvis de er enige om skils-
misse.

2 års adskillelse

§ 32. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når
ægtefællerne på grund af uoverensstemmelser har
levet adskilt i de sidste 2 år.

Utroskab

§ 33. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har været utro eller har deltaget i et lignende seksuelt forhold. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen har været indforstået med handlingen eller senere må anses at have frafaldet sin ret.

Stk. 2. Skilsmisse kan ikke opnås på grundlag af utroskab, der har fundet sted, mens ægtefællerne er separeret.

Stk. 3. Ansøgning om skilsmissebevilling må indgives eller retssag anlægges inden 6 måneder efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 2 år efter, at den er begået.

Vold

§ 34. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har udøvet forsætlig **vold** af grovere karakter over for denne eller børnene.

Stk. 2. Ansøgning om skilsmissebevilling må indgives eller retssag anlægges inden 1 år efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 3 år efter, at den er begået.

Bigami

§ 35. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har indgået nyt ægteskab i strid med § 9."

2. § 42, stk. 1, 2. pkt., ophæves.

3. I § 43, stk. 1, affattes 1. pkt. således:

"Inden bevilling til separation eller umiddelbar skilsmisse efter §§ 32-35 meddeles, eller doms-

forhandling i en retssag herom afsluttes, skal der forsøges mægling mellem ægtefællerne om fortsættelse af ægteskabet."

4. § 44 affattes således:

"§ 44. Inden bevilling til separation eller skilsmisse meddeles, skal der endvidere foretages **vilkårsforhandling**. Hvis der ønskes skilsmisse efter § 31, og vilkårene for separationen gælder også for tiden efter skilsmissen, er vilkårsforhandling dog ikke nødvendig.

Stk. 2. Regler om vilkårsforhandling fastsættes af justitsministeren. Det kan i disse regler bestemmes, at vilkårsforhandling bortfalder for en ægtefælle, der ikke har ophold her i landet."

S 2.

I myndighedsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 443 af 3. oktober 1985, foretages følgende ændring:

§ 12 affattes således:

"§ 12. Er der truffet aftale eller afgørelse efter § 10 eller § 11 om, at en af forældrene skal have forældremyndigheden alene, genindtræder den fælles forældremyndighed, hvis gifte, herunder separerede, forældre fortsætter samlivet ud over en rimelig **overgangsperiode** eller genoptager samlivet uden på ny at ophæve dette inden for korte **tid**."

Loven træder i kraft den

Er der før lovens **ikrafttræden** indgivet ansøgning om bevilling til separation eller skilsmisse eller anlagt retssag om separation eller skilsmisse, anvendes den tidligere lovgivnings regler.

Stk. 2. Såfremt begge ægtefæller anmoder derom, inden bevilling meddeles eller endelig dom afsiges, anvendes dog bestemmelserne i § 1.

Om ægtefællers adgang til skilsmisse på grundlag af separation, meddelt før lovens **ikrafttræden**, anvendes **bestemmelserne** i § 1.

S 6.

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved **kgl.** anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovudkastet.

Almindelige bemærkninger -

1 • De gældende regler.

1.1. Indhold.

De gældende regler om betingelserne for, at der kan meddeles separation eller skilsmisse, findes i ægteskabslovens kap. 4 som §§ 29-41. Reglerne er gengivet nedenfor i bilag 2 stillet op over for arbejdsgruppens lovudkast. Loven om ægteskabsindgåelse og opløsning blev gennemført som lov nr. 256 af 4. juni 1969, se nu lovekendtgørelse nr. 630 af 15. september 1986. Kun en enkelt af de nævnte bestemmelser er siden blevet ændret, idet § 39 om skilsmisse på grund af **vold** fik en ny affattelse og et udvidet område ved lov nr. 223 af 22. april 1987.

De fleste ægtefæller, der vil skilles, bliver først **separet**. Det kan de ifølge § 29 blive, hvis de er enige herom. Er der uenighed, kan en ægtefælle efter § 30 få separation, hvis den anden ægtefælle groft har forsømt familiens underhold eller groft krænket andre pligter over for ægtefællen eller børnene. Det samme gælder, hvis forholdet mellem ægtefællerne af andre grunde må anses for ødelagt, medmindre ødelæggelsen hovedsaglig beror på ægtefællens eget forhold. For at separationen skal bestå, kræves det, at ægtefællerne ikke genoptager samlivet, jf. § 31. Efter et års separation har enhver af ægtefællerne ret til skilsmisse, jfr. § 32.

Ved siden af disse regler findes i loven en lang række bestemmelser om adgang til umiddelbar skilsmisse, jf. §§ 33-41. Den bestemmelse, der har størst betydning, er § 37 om skilsmisse på grund af utroskab. Også § 33 om skilsmisse, hvis samlivet på grund af uoverensstemmelse har været hævet de sidste 3 år, har en vis, **omend** stærkt begrænset anvendelse.

De øvrige umiddelbare skilsmissegrunde, § 34 om ophævelse af samlivet i to år mod den anden ægtefælles vilje og uden fyldestgørende grund, § 35 om tilfælde hvor den anden ægtefælle har været forsvundet i tre år, § 36 om bigami, § 38 om smitte med kønssygdom, § 39 om **vold**, § 40 om straffedom af fængsel i to år eller derover samt § 41 om sindssygdom, har så godt som ikke været anvendt i praksis.

1.2. Talmæssige oplysninger.

1.2.1. Antallet af skilsmisser voksede betydeligt i forbindelse med, at de nye regler i ægteskabsloven fra 1969 i 1971 fik deres fulde virkning. Siden har tallet været nogenlunde konstant:

Udviklingen i skilsmissetallet:

	Antallet af skilsmisser	Fraskilte pr. 1000 gifte.
1970	9.524	7,6
1971	13.401	10,8
1975	13.264	10,6
1980	13.593	11,2
1981	14.425	12,1
1982	14.621	12,4
1983	14.763	12,7
1984	14.490	12,6
1985	14.385	12,6
1986	14.490	12,8

Tallene er bortset fra 1986 taget fra tabel 54 s. 96 i Befolkningens Bevægelser, 1985, udgivet af Danmarks Statistik.

1.2.2. Ægteskabsudvalget af 1969 indhentede en række oplysninger omfattende alle bevillinger meddelt i første kvartal af **1971** og hele årets domme. Herfra er uddraget de eneste eksisterende talmæssige oplysninger om omfanget af **de enkelte** nugældende **reglers anvendelse**. Tallene kan gengives således:

Separations- og skilsmissebestemmelsernes anvendelse:

	Bevilling og dom 1. kvartal 1971	Dom hele 1971
Separationer		
§ 29 (enighed)	2.718	1.229
§ 30, stk. 1, 1.pkt. (pligtkrænkelser)	68	273
§ 30, stk. 1, 2.pkt. (uoverensstemmelse)	171	598
§ 30, stk. 2 (skilsmissegrund)	10	19
§ 30 andet	2	6
§ 37, stk. 2 (utroskab)	3	16
§ uoplyst	58	67
I alt	3.030	2.208
Umiddelbare skilsmisser		
§ 33 (samlivsophævelse)	44	67
§ 34 (rømning)	3	8
§ 35 (borteblevne)		
§ 36 (bigami)		
§ 37, stk. 1 (utroskab)	916	701
§ 38 (kønssygdom)	-	1
§ 39 (mishandling)	-	2
§ 40 (fængselsstraf)	3	6
§ 41 (sindssygdom)	1	2
§ uoplyst	83	19
I alt	1.050	806
Skilsmisser på grundlag af separation		
§ 32 (1 års separation)	480	191
Tidligere lovs		
§ 54, 1. pkt. (1 1/2 års separation)	1.363	-
§ 54, 2. pkt. (2 1/2 års separation)	<u>484</u>	Z
I alt	2.327	191

På grund af overgangsreglerne var der en ophobning af skilsmisser på grundlag af separationer i begyndelsen af 1971. (Statistiske **Efterretninger** for 15. januar 1973, s. 45).

1.2.3. Arbejdsgruppen har fra **tre statsamter**, nemlig Københavns Overpræsidium, **Frederiksborg** Statsamt og Nordjyllands Statsamt, indhentet oplysninger om, efter hvilke bestemmelser **bevillingerne** i 1986 blev udfærdiget. Disse statsamter indbinder genparter af bevillingerne særskilt. Som nævnt i afsnit 1.2.1. var der i 1986 i hele landet 14.490 skilsmisser, og af disse meddelte de tre statsamter tilsammen 3.704. Materialet svarer derfor til ca. 25% af skilsmisserne. Tallene kan gengives således:

Tre statsamters bevillinger i 1986.

Separationer

	Ialt	Heraf ægteskaber med børn under 18 år.
S 29 (enighed)	3.137	1.946

Skilsmisser

§ 32 (1 års sep.)	2.577	uoplyst
§ 33 (3 års samlivs- ophævelse)	48	25
§ 37 (utroskab)	1.079	443¹⁾

Københavns Overpræsidium har oplyst, at 89 af **ialt** 510 skilsmissebevillinger efter § 37 eller knap 17% blev meddelt på grundlag af utroskab i **separationstiden**.

1) Dette tal er sandsynligvis større, idet antallet af opløste ægteskaber med børn ikke er angivet i 110 sager heraf de 89 sager fra Københavns Overpræsidium.

1.2.4. Arbejdsgruppens formand har foretaget en undersøgelse af separations- og **skilsmis**domme afsagt af de fem byretter i Frederiksborg amt i 1986 og sammenstillet oplysningerne herfra med tallene fra statsamtet. Der blev i amtet meddelt 2230 separationer og skilsmisser fordelt på 2012 bevillinger og 218 domme:

Frederiksborg amts bevillinger og domme i 1986.

	Bevillinger	Domme	Ialt
Separationer			
§ 29 (enighed)	941	91	1.032
§ 30 (uenighed)	<hr/>		12
Ialt	941	103	1.044
Umiddelbare skilsmisser			
§ 33 (3 års samlivs- ophævelse)	11	5	16
§ 34 (rømning)		2	2
§ 37 (utroskab)	297	61	358
Ialt	308	68	376

**Skilsmisser på grundlag af
separation**

§ 32	763	47	810
------	-----	----	-----

I 1.032 af de 1.044 separationer i amtet i 1986 var der enighed om separation, mens 12 sager eller ca. 1% blev afgjort efter § 30. I 7 af de 12 sager udeblev sagsøgte, og 4 af de 5 øvrige sager vedrørte meget langvarige ægteskaber. Der var efter tallene kun tale om reel protest mod separation i under 1/2% af samtlige **separationssager**, men også i disse blev der meddelt separation.

1.2.5. Andre talmæssige oplysninger er gengivet i det følgende, se om separationers bortfald under afsnit 2.1., om separationernes varighed under afsnit 2.4.2., om antallet af **skils-**

missesager med børn under afsnit 3.2.3. og 3.2.4. og om anvendelsen af **utroskabsreglen** under afsnit 3.5.1.

1.3. Baggrund.

I Danmark, Norge og Sverige blev der i **begyndelsen af århundredet** gennemført ægteskabslove efter et snævert samarbejde mellem nationale udvalg. Den danske lov om ægteskabs indgåelse og opløsning blev gennemført i 1922.

I slutningen af 1950-erne nedsattes i alle de nordiske lande **udvalg** til revision af ægteskabslovene, og betænkninger bl.a. om separations- og skilsmissebetingelserne blev afgivet i begyndelsen af 1960-erne. Det danske **ægteskabsudvalg** af 1957 afgav således i 1964 betænkning II om ægteskabs indgåelse og opløsning samt **forældremyndighed** og samkvensret (nr. 369/64).

I Danmark fremsattes forslag til **ny lov om ægteskabs indgåelse og opløsning** i maj 1968 på grundlag af udvalgets betænkning, og det blev genfremsat i oktober 1968. Forslaget fulgte en **rekommandationen** fra Nordisk Råd (nr. 7/1967). Af hensyn til nordisk retsenhed bibeholdt man i overensstemmelse **med** indstillingen fra et mindretal i ægteskabsudvalget af 1957 visse skilsmissegrunde, der i praksis kun spillede en mindre rolle, og som efter **udvalgsflertallets** opfattelse alene skulle kunne begrunde separation. Det gjaldt således smitte med kønssygdom, mishandling og straffedom. Endvidere blev ensidig **samlivsophævelse** uden fyldestgørende grund bevaret som skilsmissegrund. Loven blev som nævnt gennemført i juni 1969 og trådte i kraft den 1. januar 1970.

I de øvrige nordiske lande blev der på samme tid gennemført visse begrænsede ændringer i de eksisterende ægteskabslove, bl.a. til opfyldelse af rekommandationen.

1.4. Hidtidige reformovervejelser.

1.4.1. Allerede inden loven af 1969 trådte i kraft, havde ju-

stitsministeren nedsat et nyt udvalg, som skulle arbejde videre med revision af ægteskabslovgivningen, Ægteskabsudvalget af 1969. Debatten forud for 1969-loven havde vist, at der var en udbredt interesse for mere dybtgående ændringer.

Udvalget fik bl.a. til opgave at overveje,

"i hvilket omfang der på baggrund af de ændrede samfundsforhold, ændringen af kvindens stilling i samfundet og de heraf følgende ændringer af opfattelsen af ægteskabsinstitutionen er behov for revision af reglerne om ægteskabs indgåelse og opløsning, herunder reglerne om fremgangsmåden ved separation og skilsmisse".

I begyndelsen af 1970-erne afgav ægteskabsudvalget fire betænkninger om de materielle regler i ægteskabslovgivningen. Af betydning for arbejdsgruppen har navnlig været betænkning 2 om ægteskabs opløsning (nr. 697/73). I indledningen til betænkning 2 anføres bl.a.:

"Udvalget lægger sine foreløbige overvejelser frem til diskussion i nogle ret kortfattede oplæg om den fremtidige lovgivnings hovedlinier. Synspunkterne har været indgående drøftet i udvalget, men udvalgets medlemmer har ikke lagt sig fast på de forslag, betænkningerne indeholder. Tværtimod er det udvalgets opfattelse, at den endelige stillingtagen i høj grad kan blive påvirket af de resultater, som den sociologiske undersøgelse vil vise, og - ikke mindre - af den debat, som man ønsker at skabe grundlag for. Udvalgets betænkninger har derfor i vidt omfang karakter af oplæg til denne debat."

Fra betænkningens forslag s. 9 og s. 16 kan fremhæves, at det var den overvejende opfattelse i ægteskabsudvalget,

"at en ægtefælle ikke skal kunne kræve skilsmisse, hvis den anden ægtefælle ikke ønsker det, medmindre der foreligger en særlig skilsmissegrund,

at man ikke bør afskaffe separation, men bevare både separation og skilsmisse,

at ægtefæller skal have ret til skilsmisse, hvis de er enige herom, også selv om de har mindreårige børn,

at en ægtefælle skal have ret til separation, selv om den anden ægtefælle ikke ønsker det, og

at **skilsmisse** fortsat skal kunne opnås efter 1 års separation, hvis ægtefællerne ikke har genoptaget samlevet i separationstiden."

Med hensyn til de umiddelbare skilsmissegrunde anføres det som den overvejende opfattelse i udvalget,

"at utroskab fortsat skal være skilsmissegrund (dette er der dog megen usikkerhed om i udvalget), men

at utroskab i **separationstiden** ikke længere skal give ret til skilsmisse,

at domstolene ikke i utroskabssagerne skal kunne nægte skilsmisse af hensyn til børnene og give separation i stedet, og

at en ægtefælles adgang til at få skilsmisse på grund af den anden ægtefælles voldsomme adfærd over for ham eller børnene skal udvides.

På baggrund af forslaget om ensidig adgang til separation går et flertal af udvalgets medlemmer ind for at ophæve den nugældende adgang til umiddelbar skilsmisse i tilfælde af: Sindssygdом, **samlivsophævelse** de sidste 3 år, **samlivsvægring** de sidste 2 år, ægtefællens forsvinden i 3 år, kønssygdом og straffedom."

1.4.2. Ægteskabsudvalget afsluttede sit arbejde med afgivelsen af den niende betænkning i 1983. I betænkningen s. 17 anførte udvalget, at man i sine betænkninger i overvejende grad havde måttet beskæftige sig med de principielle spørgsmål og hovedlinierne i den **familieretlige** lovgivning. Udvalget havde derfor ikke taget stilling til en række detailspørgsmål og udformet lovudkast. Et sådant arbejde måtte nødvendigvis udføres i et udvalg eller en arbejdsgruppe med væsentlig færre medlemmer end **ægteskabsudvalget**.

Med henblik på en videre bearbejdelse af bl.a. ægteskabsudvalgets forslag om børns retsstilling havde **Justitsministeriet** allerede i 1981 nedsat en arbejdsgruppe. Denne afgav i 1983 betænkning om forældremyndighed og samværsret (nr. 985/1983). På grundlag af betænkningen blev der i 1985 gennemført ændringer i bl.a. myndigheds- og ægteskabsloven.

Justitsministeriet besluttede i øvrigt at sætte det videre arbejde med revisionen af ægteskabslovgivningen i bero, bl.a. for at afvente resultatet af lovgivningsarbejdet i de øvrige nordiske lande, jf. nedenfor under 1.5.

Ægteskabsudvalgets første betænkninger, herunder betænkning 2 om ægteskabets opløsning, har således ikke tidligere været genstand for videre bearbejdning i en arbejdsgruppe. Betænkningen har heller ikke været sendt til udtalelse hos interesserede myndigheder og organisationer.

1.4.3. De sociologiske undersøgelser, Ægteskabsudvalget omtalte i betænkningen, blev iværksat i samarbejde med Socialforskningsinstituttet. Formålet var at belyse befolkningens kendskab og holdning til ægteskabslovgivningen. Resultaterne fra undersøgelsen blev offentliggjort i Ægteskabsudvalgets betænkning 6 (nr. 726/74) om ægteskabet i statistisk og sociologisk belysning, udarbejdet af Socialforskningsinstituttet ved Inger Koch-Nielsen, og i Socialforskningsinstituttets publikation nr. 61, "Ægteskabet og loven", 1975, ligeledes udarbejdet af Inger Koch-Nielsen. I 1983 udgav Socialforskningsinstituttet publikation nr. 118. "Skilsmisser" ved Inger Koch-Nielsen med oplysninger fra interviewer med personer skilt i 1981.

1.4.4. Medlemmer af Det Radikale Venstre fremsatte den 14. januar 1987 forslag til Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (Skilsmisseret efter vold). Lovforslaget blev med to ændringsforslag vedtaget enstemmigt ved 3. behandlingen den 7. april 1987.

I Retsudvalgets betænkning over lovforslaget, afgivet den 26. marts 1987, anføres om kommende ændringer af separations- og skilsmissebetingelserne:

"I forbindelse med behandlingen af lovforslaget har et flertal (Socialdemokratiets, Socialistisk Folkepartis og Det Radikale Venstres medlemmer af udvalget) drøftet det ønskelige i en ændring af §§ 29 og 32 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, hvorefter skilsmisse først kan opnås, hvis ægtefællerne

efter i enighed at have søgt separation har levet adskilt i 1 år. Det er flertallets opfattelse, at skilsmisse bør kunne opnås umiddelbart i situationer, hvor ægtefællerne er enige herom.

Er ægtefællerne ikke enige, finder flertallet, at man bør overveje at indføre regler svarende til svensk ret, hvor skilsmisse kan opnås, blot en af ægtefællerne ansøger herom. Hvis den anden ægtefælle protesterer, eller hvis ægtefællerne har fællesbørn under 16 år, kan skilsmisse dog først gives efter en betænkningstid på et halvt år. Der stilles i denne periode ikke krav om, at ægtefællerne ophæver samlivet eller foretager bodeling.

Flertallet skal derfor opfordre justitsministeren til ved påbegyndelsen af næste folketingsår at fremsætte lovforslag herom.

Et mindretal (Det Konservative Folkepartis, Venstres, **Centrum-Demokraternes** og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) finder det uheldigt, at flertallet vil ophæve de grundlæggende bestemmelser i ægteskabsloven om opløsning af ægteskaber uden at se dem i en større sammenhæng. En eventuel gennemførelse af dette forslag helt isoleret fra **ægteskabslovgivningens** øvrige bestemmelser kan derfor ikke føre til en fornuftig og sammenhængende lovgivning. Det skyldes først og fremmest, at disse bestemmelser har videreført et rodfæstet separationsinstitut i dansk ret med helt præcise tidsfrister og med en detaljeret regulering af alle retsforhold mellem ægtefællerne. En ændring heraf vil nødvendigvis medføre, at der samtidig må foretages en vurdering af de øvrige skilsmissegrunde. Dette må naturligvis medføre en **modernisering** af yderligere dele af ægteskabslovgivningen.

Mindretallet vil derfor opfordre **justitsministeren** til at iværksætte et arbejde med henblik på en modernisering specielt af ægteskabslovgivningens opløsningsbestemmelser, idet det afgørende synspunkt i ægteskabslovgivningen fortsat bør være en beskyttelse og bevarelse af ægteskabet som et grundlæggende element i vores samfund."

1.5. Lovgivningen i de øvrige nordiske lande.

Ægteskabslovgivningen har, som det fremgår af arbejdsgruppens **kommissorium**, været genstand for nordisk samarbejde også i 1970-erne og 1980-erne, idet der i de andre nordiske lande lige som i Danmark har været nedsat udvalg med den opgave at overveje ændringer i lovgivningen.

1.5.1. Den svenske ægteskabslovsrevision blev foretaget i etaper og er afsluttet med gennemførelsen af en ny samlet "Åk-
tenskabsbalk" i april 1987.

De svenske familielagssakkunnige afgav den første delbetænkning i 1972 (SOU 1972:41) "Familj och äktenskap I". I denne betænkning var der bl.a. forslag til nye regler om ægteskabets opløsning. På grundlag af betænkningen blev der fremsat lovforslag (Prop 1973:32), som ledte til lovændringer med ikrafttræden den 1. januar 1974. De svenske regler giver ret til umiddelbar skilsmisse ved enighed, medmindre nogen af ægtefællerne vedvarende bor sammen med eget barn under 16 år, og vedkommende har forældremyndigheden over barnet. Umiddelbar skilsmisse kan herudover opnås efter 2 års **samlivsophævelse**, på grund af bigami, eller hvis ægteskabet er indgået mellem nærtstående slægtninge. De øvrige skilsmissegrunde er ophævet. Separation er ændret til betænkningstid. Hvis ægtefællerne ikke er enige om at søge skilsmisse, fremsætter den ægtefælle, som ønsker skilsmisse, begæring herom. Betænkningstiden løber herefter i 6 måneder, hvorefter krav om skilsmisse kan fremsættes. Det er ikke nødvendigt at ophæve samlivet i betænkningstiden. Krav om skilsmisse skal fremsættes senest 1 år efter, at betænkningstiden er anmeldt.

De familjelagssakkunniga afgav i 1977 den anden delbetænkning (SOU 1977:37) "Underhåll till barn och frånskilda". Den førte også til lovgivning. Slutbetænkningen (SOU 1981:85) "Äktenskapsbalk" blev afgivet i 1981, og den har dannet baggrund for den nye lov af 1987 (Prop 1986/87:1). Reglerne i lovens kap. 5 "Äktenskapsskillnad" er uændrede siden 1973 bortset fra en sproglig **modernisering**.

1.5.2. I Finland er ved lov af 16. april 1987 indført nye regler, som i det væsentlige er i overensstemmelse med de svenske bestemmelser på området. Ægtefællerne har efter de nye finske regler en ensidig ret til skilsmisse efter en betænkningstid. I modsætning til i Sverige er det udelukket at opnå skilsmisse på grundlag af enighed uden at have været igennem en betænkningstid. Efter 6 måneders **betænkningstid** er der

adgang til skilsmisse. Det er ikke nødvendigt at ophæve samlivet i betænkningstiden. Krav om skilsmisse skal fremsættes senest 1 år efter, at betænkningstiden er anmeldt. Af umiddelbare skilsmissegrunde er kun 2 års **samlivsophævelse**, bigami og ægteskab indgået mellem nærtbeslægtede tilbage.

1.5.3. Det norske **ægteskabsudvalg** afgav i august 1985 en delbetænkning (NOU 1986:2) "**Innstilling til ny ekteskapslov Del I**". I betænkningens lovudkast findes "Kapitel 4. Oppløsning av ekteskap. Separasjon og skilsmisse." Efter udkastet er der ensidig ret til separation. **Separationsinstituttet** foreslås således opretholdt og ligeledes kravet om **samlivsophævelse i separationstiden**. **Separationstiden** foreslås af 5 medlemmer sat til 1 år, uanset om parterne er enige. 4 medlemmer foreslår separationstiden sat til 1/2 år ved parternes enighed. Hovedparten af de gældende skilsmissegrunde foreslås ophævet, således at skilsmisse alene kan opnås efter en separationstid på 1 år, samlivsophævelse i 2 år, mishandling, bigami, eller at ægteskabet er indgået mellem nærtbeslægtede.

Det norske udvalg har i 1987 afsluttet sit arbejde med afgivelse af betænkningen del II indeholdende forslag til nye lovregler om ægteskabets retsvirkninger. Betænkningen er endnu ikke **offentliggjort**. Det norske **justitsministerium** har indhentet udtalelser om den første betænkning, men har herefter sat revisionsarbejdet i bero på udvalgets **slutbetænkning**.

1.5.4. I Island har ægteskabsudvalget endnu ikke afgivet betænkninger. De gældende regler svarer i det væsentlige til de danske.

1.5.5. De svenske og finske kapitler om skilsmissebetingelserne og det norske lovudkasts afsnit herom er aftrykt som **bilag 1**.

2. Separation eller betænkningstid.

2.1. Indledende bemærkninger.

Arbejdsgruppens forslag til nye betingelser for ægteskabets opløsning vil også i fremtiden gøre det nødvendigt med en separations- eller betænkningstid. Der henvises til bemærkningerne nedenfor under afsnit 3 om separations- og skilsmissebetingelser. Det har for arbejdsgruppen været en selvfølge, at der ikke skal være ensidig ret til umiddelbar skilsmisse. Allerede derfor vil en venteperiode være nødvendig, når ægtefæller er uenige om ægteskabets opløsning. Endvidere vil der uanset udformningen af reglerne om umiddelbar skilsmisse fortsat være en gruppe, som frivilligt vælger en **venteperiode**, hvor den nye situation kan **gennemtænkes**, og erfaringer indhøstes.

For størstedelens vedkommende vil en ventetid resultere i skilsmisse, fordi parterne eller en af dem fastholder ønsket om, at ægteskabet skal opløses. En gruppe vil fortsætte ægteskabet. Endelig vil nogle leve adskilt, indtil en af parterne dør, uden at tage skridt til ægteskabets endelige opløsning.

Statistiske oplysninger om, hvordan separationerne **ophører**, haves så godt som ikke. En redegørelse, **Ægteskabsudvalget** af 1957 optrykte i betænkning II (nr. 369/64 s. 154-56), omfattede de separationsbevillinger, som i 1950 blev udfærdiget af Københavns Overpræsidium. Det drejede sig om godt 2.300 ægtepar, og de blev fulgt i folkeregistret i 10 år. Ca. 10 år efter den første separationsbevilling var 75 % af **ægtepar**rene blevet skilt, 12 % var fortsat separerede, og 13 % havde genoptaget samlivet. Af disse sidste havde **ca. 1/3** været separeret mere end en gang i løbet af de 10 år. En undersøgelse foretaget af kontorchef H. Andrup fra Ribe Statsamt fra 1978 vedrørende sager fra 1973 viste, at kun 60% af ægteparrene, eller 225 ud af 372, førte separationssagen igennem til skilsmisse inden for en periode af 3 år. (Dansk underholdsrret 1978, s. 43). I Sverige førte i begyndelsen af **1970-er-**

ne mere end 75% af separationerne til skilsmisse (Prop 1973:32, s. 123).

Indtil 1973 havde ventetiden i alle de nordiske lande form af en separation. Ved **lovændringen** dette år overgik svenskerne til en betænkningstid, og i 1987 indførtes i Finland lignende regler.

For arbejdsgruppen har overvejelserne, om det dansk-islandsk-norske **separationsinstitut** skal bevares eller erstattes med den nye **finsk-svenske** betænkningstid, været et hovedspørgsmål, som der nærmere redegøres for i det følgende. Om nogle særlige spørgsmål vedrørende ventetidens længde henvises til redegørelsen nedenfor under afsnit 3.3.

2.2. De gældende ordninger.

2.2.1. Samlivsophævelse i separationstiden.

Den grundlæggende forskel mellem separation og betænkningstid er **kravet om samlivsophævelse i separationsperioden**, et krav der ikke stilles efter finsk og svensk ret.

Den gældende **danske** ordning forudsætter, at den retlige separation følges op af en faktisk ophævelse af samlivet. Hvis ægtefæller, som er blevet separeret, genoptager samlivet, bortfalder separationens virkninger for fremtiden, jf. ægteskabslovens § 31.

I relation til spørgsmålet om forældremyndighed bestemmer myndighedslovens § 12, at den fælles **forældremyndighed** genindtræder, hvis gifte, herunder separerede, forældre fortsætter eller genoptager samlivet, efter at den fælles **forældremyndighed** er ophævet. I praksis vil spørgsmålet om genindtræden af fælles **forældremyndighed** skulle bedømmes efter tilsvarende retningslinier, som de der følges ved afgørelsen af, om en separation er bortfaldet.

Reglen om **separationers bortfald** giver kun **sjældent** anledning

til problemer i praksis. Ægtefæller, der er enige om at søge skilsmisse på grundlag af en separation, skal under strafansvar over for statsamtet erklære eller i retten afgive forklaring om, at de efter opnået separation har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet.

Det kan imidlertid forekomme, at den ene ægtefælle hævder, at separationen er bortfaldet. Baggrunden herfor behøver ikke at være et reelt ønske om at bevare ægteskabet, men kan også være et håb om at kunne genforhandle vilkårene under en ny **separationssag**.

Problemet, om en separation er bortfaldet, kan også opstå i skifteretten i forbindelse med delingen af fællesboet eller efter den ene ægtefælles død i separationstiden. Det kan tænkes, at den efterlevende gør krav på at være arving efter afdøde og eventuelt ønsker at sidde i uskiftet bo under henvisning til, at separationen er bortfaldet.

Spørgsmålet vil også kunne opstå i fogedretten i forbindelse med en begæring om udlevering af et barn i henhold til en **forældremyndighedsafgørelse** eller **samværsretsresolution**, hvis den af forældrene, hos hvem barnet opholder sig, hævder, at separationen er brudt, for at undgå en udlevering af barnet. Formelt vedrører dette spørgsmål **myndighedslovens** § 12, men reelt er problemerne som nævnt ovenfor de samme som ved ægteskabslovens § 31.

Herudover kan udenforstående have interesse i spørgsmålet. Det gælder f.eks. de sociale myndigheder af hensyn til størrelsen af pensionsydelse m.v. og skattemyndighederne af hensyn til beskatning.

Uanset at der således kunne synes at være rig anledning til at rejse spørgsmålet om **separationens** bortfald, sker dette som tidligere nævnt kun i få tilfælde i praksis.

Det er ikke muligt nøjagtigt at afgrænse de tilfælde, hvor en separation må anses for bortfaldet, enten fordi samlivet

er fortsat efter separationen, eller fordi det senere har **været** genoptaget. **Afgørelserne** er i reglen konkret **begrundet**, og vurderingen afhænger af, i hvilken relation spørgsmålet opstår. Er ægtefællerne enige om skilsmisse på grundlag af separationen, skal det klart fremgå af omstændighederne, at samlivet har været fortsat eller genoptaget i længere tid, før **man** vil fastslå, at separationen er brudt. Er situationen i stedet den, at den ene ægtefælle dør, mens parret bor **sammen**, vil udgangspunktet være, at den efterlevende er **arving**.

Med udgangspunkt i praksis kan man opstille visse hovedregler for, hvornår en separation er bortfaldet. Hvis ægtefællerne mere permanent fortsætter med at have **fælles bolig** og husførelse efter separationen, er der formodning **for**, at samlivet ikke er ophævet. I de tilfælde, hvor ægtefællerne midlertidigt fortsætter samlivet i forbindelse med afvikling af den hidtidige bolig og forsøg på at finde en ny, vil det efter praksis ikke få konsekvenser for separationen, når **afviklingsperioden** ikke overstiger 2-3 måneder.

Har det imidlertid været længere tid, inden parterne er flyttet fra hinanden, må det påregnes, at separationen anses for bortfaldet, medmindre specielle forhold kan begrunde et andet resultat. Det vil i sådanne tilfælde formentlig som udgangspunkt være afgørende, om parterne reelt har besluttet at fortsætte ægteskabet, eller om deres fortsatte samboen har haft en anden baggrund, der ville gøre det urimeligt at fastslå separationens bortfald. Har parterne - eller den ene af dem - været afskåret fra at realisere ønsket om **samlivsophævelse** på grund af reelle vanskeligheder med at finde anden passende bolig, uenighed om skiftet eller om, hvem der skal overtage den hidtidige fælles bolig, på grund af strid under vilkårsanke af en separationsdom om forældremyndighed eller lejlighed, har selv længere tids fortsat samboen ikke automatisk medført separationens bortfald.

Har ægtefæller, der efter separationen ophævede samlivet, senere besluttet på ny at bo sammen, og **flytter** de i denne for-

bindelse sammen, er samlivet genoptaget i § 31's forstand. Ikke enhver kortvarig sammenflytning vil dog medføre separationens bortfald, når der ikke samtidig foreligger en klar aftale om ikke længere at være separerede, men f.eks. alene en beslutning om at forsøge om en genoptagelse af forbindelsen er i begges interesse. Hvis ægtefællerne kun holder ferie med hinanden, og dette ikke resulterer i, at de flytter sammen igen, er det i praksis anset som et forsøg, der ikke førte til genoptagelse af samlivet. Tilsvarende antages kortvarig **sammenflytning** ikke at have medført separationens bortfald.

Det antages, at en klar aftale mellem parterne om ikke længere at ville være separeret medfører **separationens** bortfald, også selv om parterne ikke tilsigter en genoptagelse af samlivet.

Uanset hvad parterne har aftalt, er separationen bortfaldet, hvis parterne har boet sammen så længe, at sammenflytningen ikke længere kan kaldes et "forsøg". I praksis antages det, at en periode med fælles bopæl ikke medfører bortfald af separationen, hvis det ikke har strakt sig over mere end 3-4 uger. Har **forsøgsperioden** varet længere, må man regne med, at separationen anses for bortfaldet, men undtagelser forekommer. I grænsetilfælde vil det kunne have betydning, hvorledes enige ægtefæller ser på spørgsmålet.

2.2.2. Retsvirkningerne **af separation.**

Det er et væsentligt led i den gældende danske ordning, at der **straks ved** separationen findes en **løsning** på, under hvilke **vilkår** ægteskabet skal opløses. Dette indebærer, at der som udgangspunkt i forbindelse med separationen skal tages stilling til, om der fortsat skal være fælles forældremyndighed, eller hvem der alene skal have forældremyndigheden over mindreårige børn. Er der allerede tidligere indgået en aftale eller truffet afgørelse om, at en af forældrene skal have **forældremyndigheden** alene, skal der ikke på ny tages stilling til **forældremyndighedsspørgsmålet**, se myndighedslovens § 11,

stk. 1, jf. ægteskabslovens § 46. Der skal også ved separationen tages stilling til, om der skal være pligt for en ægtefælle til at betale bidrag til den anden ægtefælle, jf. ægteskabslovens § 49. Bor ægtefællerne i lejebolig, skal det aftales eller afgøres, hvem der efter lejelovens § 77, jf. ægteskabslovens § 55, skal fortsætte lejemålet. Endelig kan det i særejeægteskaber komme på tale at tilkende et beløb efter ægteskabslovens § 56, for at en ægtefælle ikke skal blive stillet urimeligt ringe efter **separationen**. Enighed om de nævnte spørgsmål er en forudsætning **for**, at der kan opnås separation i statsamtet ved bevilling, jf. **ægteskabslovens** § 42, stk. 2.

Denne pligt til stillingtagen følges op med en regel om, at **separationsvilkår**, der er fastsat ved dom, også gælder for tiden efter en skilsmisse opnået på grundlag af separationen, jf. ægteskabslovens § 45. Med hensyn til bidragspligten kan der dog ved **separationsdommen** træffes anden bestemmelse, jf. § 45, 2. pkt. Også i separationsbevillinger aftales der normalt såkaldt gennemgående vilkår.

Ved separationen bortfalder **formuefællesskabet** mellem ægtefællerne, og der skal foretages bodeling, jf. lov om ægteskabets retsvirkninger § 16, stk. 2. Arveretten mellem ægtefællerne falder også bort, jf. arvelovens § 38.

2.2.3. Betænkningstid.

I Sverige har man som nævnt i 1973 ændret separationsinstituttet til en betænkningstid. I Finland er i 1987 indført en tilsvarende ordning. Der henvises til den svenske lovs kap. 5, § 1 og den finske lovs § 25.

Efter at begæring om skilsmisse er fremsat af den ene af ægtefællerne eller af enige ægtefæller med børn under 16 **år**, skal der efter svensk ret gå seks **måneder**, **før skilsmissen** kan bevilges. I Finland skal der som udgangspunkt altid være en betænkningstid, uanset om ægtefællerne er enige, og selv om de ikke har mindreårige børn, se nærmere nedenfor un-

der afsnit 3.2.3.

Det kræves, at en af parterne efter fristens udløb, men inden et år efter betænkningstidens begyndelse, fremsætter en ny begæring om skilsmisse. Sker dette ikke, bortfalder betænkningstiden. Det er således ikke muligt at opretholde betænkningstidsperioden ud over et år.

Ved betænkningstidens begyndelse tages der ikke stilling til vilkårene for den senere skilsmisse. Hvis ægtefællerne ikke selv kan løse de problemer, der måtte opstå, f.eks. med hensyn til forældremyndighed, bidrag eller boligspørgsmålet, kan en af dem anmode retten om at træffe en foreløbig afgørelse. Ved betænkningstidens udløb tages der stilling til vilkårene i det omfang, der anmodes herom.

Det kræves ikke, at samlivet ophæves, og der kan meddeles skilsmisse, selv om parterne har boet sammen i hele betænkningstiden.

Ved en svensk lovændring i 1987 er der skabt generel adgang til at kræve formuefællesskabet opløst, så snart anmodning om betænkningstid er fremsat. Den gensidige arveret bortfalder i betænkningstiden.

Baggrunden for nyordningen i 1973 var ifølge de svenske forarbejder ønsket om at undgå forhastede skilsmisser. Man mente, at separationen betød et for definitivt skridt i retning af opløsning af den personlige og økonomiske samhørighed mellem ægtefællerne. Hovedtanken var, at det ikke var ønskeligt, at opløsningens begyndelse blev markeret for skarpt. Yderligere ville man give mulighed for forsøg med at fortsætte eller genoptage samlivet uden risiko **for**, at der skulle begyndes **forfra**.

Der er ikke i Sverige foretaget undersøgelser af, hvordan betænkningstiden har virket i de mere end 13 år, den har været i kraft.

2.3. Hiddidige overvejelser.

2.3.1. Vedrørende betænkningstidsordningen.

Det danske Ægteskabsudvalg tog i betænkning 2 fra 1973 s. 10-12 stilling til den nye svenske betænkningstid. Kun et af udvalgets medlemmer havde en vis sympati for de svenske regler, først og fremmest fordi ægtefællerne kunne fortsætte samlivet i betænkningstiden. Ingen af de øvrige medlemmer kunne gå ind for ordningen. Separation var efter flertallets opfattelse et indarbejdet nordisk **retsinstitut**, som havde den grundlæggende funktion at virke som en prøveskilsmisses. De fandt, at separationen gav tid til overvejelse, inden ægtefællerne skulle træffe den endelige beslutning om skilsmisse, og her ville de få hinanden og deres uoverensstemmelser på afstand. Der havde endvidere ikke i de forudgående års debat om **ægteskabslovgivningen**, hverken i **offentligheden** eller i fagkredse, kunnet spores nogen almindelig kritik mod separationsinstituttets **grundprincipper**. Afskaffelse af dette institut måtte derfor efter disse medlemmers opfattelse kræve tungtvejende grunde, som ikke forelå. Det ville tillige være et klart tilbageskridt, dersom man i betænkningstiden principielt kun kunne få midlertidige afgørelser om forældremyndighed, bidragspligt og boligspørgsmålet frem for den ordning, der indførtes i 1969 med gennemgående vilkår. Flertallet tilføjede, at en del **fraseparerede** ægtefæller vedbliver at leve separeret i mange år, eventuelt resten af livet, f.eks. fordi de af religiøse eller andre grunde ikke ønsker at blive skilt, og for dem vil en betænkningstid, der bortfalder efter et års forløb, være uhensigtsmæssig.

Godt en halv snes år senere har det norske Ægteskabsudvalg ligeledes vurderet den svenske ordning og med samme negative resultat (NOU 1986: 2 s. 77-81). Først fremhæves, at ægtefæller, foruden at have en periode til at overveje fremtiden, også bør have en prøvetid på at leve hver for sig. Ved at få det aktuelle konfliktstof på en vis afstand, vil de bedre kunne overskue situationen og konsekvenserne af en skilsmisse. På denne måde kan separationen også have en mentalhy-

giejrnisk betydning og få den karakter af en prøveskilsmiss, som den efter gældende ret egentlig er. Det norske udvalg finder at måtte tillægge det faktiske forhold, at de fleste antagelig vil flytte fra hinanden i **skilsmisssituationen**, betydelig vægt. Når ægtefællerne eller en af dem tager skridt til at forlange separation eller skilsmisse, vil de som oftest faktisk have været gennem en betænkningstid. Efter at beslutningen er taget, må det antages, at de færreste vil fortsætte samlivet. Dette forhold gør det nødvendigt at have regler for løsning af de mange praktiske spørgsmål, der opstår, når ægtefællerne skal leve hver for sig. Det norske ægteskabsudvalg konkluderer, at man bør beholde **separationsordningen** med de retsvirkninger for parternes indbyrdes forhold, som separationen i dag medfører. Man har dog, som nærmere redegjort for nedenfor under afsnit 3.3., overvejet en forkortelse af separationstiden.

2.3.2. Specielt om kravet om samlivsophævelse.

Ægteskabsudvalget fastslog i betænkning 2 s. 15 kort, at der ikke var anledning til at foreslå den gældende bestemmelse i ægteskabslovens § 31 om samlivets genoptagelse ændret.

I den norske betænkning fra 1986 foreslås kravet om samlivsophævelse i separationstiden opretholdt. Det norske lovudkast indeholder i § 4-2, stk. 2, en regel, hvorefter en separation mister sine retsvirkninger, hvis ægtefællerne fortsætter eller genoptager samlivet. En overgangstid, indtil samlivet bliver ophævet, eller et kortvarigt forsøg på at genoptage samlivet har ikke denne virkning.

Det norske udvalg **anfører**, at der kan være vanskeligheder forbundet med at bedømme, om kravet om samlivsophævelse er opfyldt, både for parterne og for myndighederne, hvilket kunne tale for at lade det være ægtefællernes egen sag, hvorledes de vil indrette sig i separationstiden.

Når det norske udvalg alligevel er blevet stående ved en op-

retholdelse af kravet om **samlivsophævelse** i separationstiden, er det navnlig, fordi en opgivelse heraf gør det nødvendigt at indføre en **længstefrist**, inden for hvilken ægtefællerne skal begære skilsmisse på grundlag af separationen. Hvis ægtefællerne fortsætter samlivet, er der efter udvalgets opfattelse et klart behov for en afklaring i form af en **længstefrist**; men har ægtefællerne ophævet samlivet - hvad udvalget som nævnt ovenfor i afsnit 2.3.1. mener, at de fleste vil gøre - vil en længstefrist virke lidet rimeligt. Det norske udvalg finder, at netop den omstændighed, at skilsmissen skal begæres inden for en periode af et halvt år, er en særlig svaghed ved det svenske **betænkningstidssystem**.

I forbindelse med, at det norske udvalg har besluttet at bevare separationsinstituttet, vurderer udvalget den norske praksis vedrørende kravet om **samlivsophævelse** og konstaterer, at praktiseringen har været genstand for betydelig **liberalisering**. Denne har haft gode grunde for sig, og den bør ifølge udvalget kunne føres noget videre. Udvalget fremhæver, at man i Danmark har fulgt en mindre restriktiv praksis end i Norge, når det gælder kravet om samlivsophævelse i **separationstiden**. Udvalgets konklusion er, at det er vanskeligt at angive generelle retningslinier for, hvorledes adskillelseskravet bør udformes. Formodentlig bør der ske en **helhedsvurdering** af parternes forhold efter separationen. Særlig bør der lægges vægt på, hvad grunden er til, at parterne ikke har levet adskilt. Til slut understreger udvalget på ny, at de fleste ægtefæller faktisk vil flytte fra hinanden, når de står foran en skilsmisse. For de fleste opstår der ingen tvivl om, at lovens krav om samlivsophævelse er opfyldt. Det er i de få specielle tilfælde, at man får problemer af denne art.

2.4. Arbejdsgruppens vurdering.

Arbejdsgruppen har nøje overvejet, om separationsordningen burde erstattes af den finsk-svenske betænkningstid. Baggrunden herfor er navnlig, at der ikke stilles krav om samlivsophævelse. Dette medfører, at ægtefællerne kan fortsætte med at have fælles bopæl og frit kan flytte sammen igen,

uden at det har nogen indflydelse på muligheden for at få skilsmisse efter udløbet af den 6 måneders betænkningstid. Man kunne således overveje, om ikke netop kravet om samlivsophævelse medfører, at perioden inden skilsmissen får karakter af et definitivt brud, hvorved muligheden for at fortsætte ægteskabet forringes. Der er imidlertid, som det fremgår af det følgende, meget væsentlige svagheder ved den finsk-svenske betænkningstid. Det gælder ikke mindst for det flertal, der ophæver samlivet inden eller i forbindelse med, at de tager skridt til separation eller skilsmisse, og som ønsker skilsmisse straks efter ventetidens udløb, se nedefor i afsnit 2.4.3. Det samme gælder den gruppe, der vælger at forblive separerede over en længere **periode**, se nedenfor i afsnit 2.4.2.

2.4.1. Ved overvejelserne må det tages i betragtning, at skønsmæssigt 20-30 % af separationerne ikke følges op med en skilsmisse. Der er en betydelig **gruppe**, men et klart mindretal, der i **separationstiden** bliver klar over, at de ønsker at fortsætte ægteskabet. For disse mennesker er det en væsentlig fordel ved separationsordningen, at der er en forholdsvis nem adgang til at få ægteskabet reetableret fuldt ud. Det sker uden myndighedernes indblanding blot ved at fortsætte eller genoptage samlivet, jf. ægteskabslovens § 31. Formløsheden har sine store fordele, men i nogle få tilfælde kan det være vanskeligt både for ægtefællerne og for myndighederne at vurdere, om separation er faldet bort. Efter svensk ret er ægtefæller, der inden for betænkningstidens **etårsperiode** ønsker at ændre deres retsstilling, nødt til at rette fornyet henvendelse til myndighederne for at få annulleret betænkningstiden og dermed få ægteskabets fulde retsvirkninger til at genindtræde.

2.4.2. En **gruppe** blandt de separerede, hvis størrelse ikke kendes, ønsker at forblive separerede i en **længere periode** inden skilsmissen **eller** samlivets genoptagelse. Nogle ønsker endda at gøre separationen **permanent**. **Ægteskabsudvalgets** statistiske undersøgelse viste således, at i knap 14 % af sagerne fra 1971 om skilsmisse på grundlag af separation havde se-

parationen vacet 3 år eller mere. (Statistiske **efterretninger** for 15. januar 1973, s. 57, tabel 17). Dette tyder på, at et stort antal ægtefæller frivilligt vælger en separationsperiode, der er noget eller meget længere end den lovmæssige. En kommende ordning må også tage hensyn til disse mennesker. Dette sker efter arbejdsgruppens opfattelse ikke i fornødent omfang ved den **finsk-svenske** betænkningstid, hvorefter ægtefællerne skal kræve skilsmisse inden en 1-års frist for at opnå skilsmisse på grundlag af betænkningstiden, uanset om samlivet er ophævet. Tages et initiativ ikke, falder de foreløbige beslutninger, der er truffet om vilkårene, bort, selv om ingen af ægtefællerne har noget ønske om at genoptage samlivet, og der derfor fortsat er behov for en regulering. Hvis en af ægtefællerne fortsat ønsker ægteskabet opløst, må denne begynde forfra med en ny betænkningstid. I lighed med ægteskabsudvalget og det norske udvalg finder arbejdsgruppen en sådan ordning mindre hensigtsmæssig.

2.4.3. Ved udformningen af reglerne bør det tillægges afgørende vægt på, at størstedelen af parrene **ophæver samlivet** før eller **ved separationen** og dermed prøver at leve hver for sig, samt at de fleste separerede bliver skilt **kor^{te} e^{re} tid** efter separationstidens udløb. Skønsmæssigt 70-80 % af separationerne ender med skilsmisse, idet forsøget på at bevare ægteskabet mislykkes. For dette flertal er det en stor fordel, at der som omtalt ovenfor i afsnit 2.2.2. efter gældende ret senest i forbindelse med separationen tages endelig stilling til vilkårene, d.v.s. spørgsmålet om forældremyndighed, **bidragspligt**, hvem der skal fortsætte et eventuelt lejemål vedrørende familiens bolig og størrelsen af et eventuelt § 56-krav. De vilkår, der er fastsat ved separationen, gælder som nævnt normalt også for tiden efter en skilsmisse opnået på grundlag af separationen - de såkaldt gennemgående vilkår. Princippet om pligtsmæssig stillingtagen til en række vilkår straks ved separationen og om i vid udstrækning at gøre disse vilkår gennemgående har været **fremherskende** i nyere dansk **ægteskabslovgivning**. Dette blev senest markeret i forbindelse med ændringen af **myndighedsloven** i 1985, se lovens § 11, stk. 1.

Her over for **står**, at arbejdsgruppen lige **som** det norske udvalg skønner, at der kun vil være meget begrænset behov for en formaliseret betænkningstid uden **samlivsophævelse**, efter at ægtefællerne eller en af dem har besluttet at rette henvendelse til myndighederne om ægteskabets opløsning. Hensynet til, at parterne kan få de praktiske problemer, som knytter sig til det at leve adskilt, løst, forekommer at veje tungere end det at imødekomme et muligt behov for under et fortsat samliv at få registreret en betænkningstid med begrænsede retsvirkninger. En afgørende styrke ved **separationsinstituttet** er netop den endelige afklaring af vilkårene, som modsvarer de praktiske behov i det overvejende antal tilfælde, frem for det **finsk-svenske** system med foreløbige afgørelser ved betænkningstidens begyndelse og fornyet stillingtagen ved skilsmis- sen.

2.4.4. Efter en samlet **vur der ing** er arbejdsgruppen i lighed med **Ægteskabsudvalget** og det norske udvalg derfor nået til, at det gældende dansk-norske **separationsinstitut** bør opret- holdes .

På denne baggrund har arbejdsgruppen overvejet den nærmere udformning af **kravet om samlivsophævelse**, idet det er væsent- ligt, at reglen om separationens bortfald ved samlivsgenop- tagelse ikke medfører, at parterne afstår fra at gøre forsøg på at genoptage samlivet af frygt for at blive "fanget" i æg- teskabet på et for spinkelt grundlag. Gældende praksis, som beskrevet ovenfor under afsnit 2.2.1., giver efter arbejds- gruppens opfattelse ægtefællerne ganske vidtgående mulighe- der for sådanne forsøg med at fortsætte ægteskabet. Praksis skønnes at være rimeligt liberal og er i vidt omfang afpas- set efter de konkrete behov i den enkelte situation. Arbejds- gruppen forudsætter, at denne smidige ordning fortsættes. En yderligere lempelse af kravet om **samlivsophævelse** vil være vanskelig, når ægtefæller, der er enige herom, efter udkas- tets § 31, stk.2, kan få skilsmisse efter et halvt års sepa- ration. Ved en ændret formulering af udkastets § 30 har ar- bejdsgruppen søgt mere dækkende at beskrive den praksis, **der**

har udviklet sig omkring den gældende § 31 vedrørende genoptagelse af samlivet.

Praktiske forhold i det danske system taler i øvrigt også imod at overgå til en **betænkningstidsordning**. I Sverige anskues hele forløbet fra betænkningstidens **begyndelse**, til der meddeles skilsmisse, eller sagen falder bort ved overskridelse af **længstefristen**, som én sag. En tilsvarende konstruktion ville volde problemer i Danmark. Dette hænger sammen med, at der efter dansk ret i modsætning til svensk er mulighed for både administrativ og retlig afgørelse om separation og skilsmisse. Der er således intet i vejen for, at separationen meddeles ved dom og den **efterfølgende** skilsmisse administrativt eller omvendt. Den kontrol, der i Sverige føres med forløbet af betænkningstiden, og som igennem hele forløbet sker ved samme myndighed, måtte i Danmark fordeles mellem statsamtterne og retterne med deraf følgende administrative problemer.

Med arbejdsgruppens resultat må det forventes, at man kan bevare dansk-norsk retsenhed på området. I denne forbindelse kan det nævnes, at der med de ændringer, der blev foretaget i den nordiske ægteskabskonvention som følge af de svenske lovændringer i 1973, ikke synes at have været særlige **ulemper** som følge af de forskellige ordninger i Danmark og Sverige.

2.4.5. Sammenfattende er det arbejdsgruppens klare opfattelse, at der er meget betydelige fordele ved at bevare den gældende separationsordning. Den indebærer, at ægtefællerne prøver at leve hver for sig og dermed får et indtryk af den nye situation, samtidig med at vilkårene for ægteskabets opløsning allerede ved prøvetidens begyndelse lægges endelig fast, således at parterne får et realistisk grundlag for at vurdere, hvorledes de vil være stillet efter en skilsmisse. Det er tilføjet afgørende vægt, at de fleste ægtefæller allerede inden eller i forbindelse med henvendelsen til myndighederne er flyttet fra hinanden, og at størstedelen af **separationerne** ender med skilsmisse. Her over for står betænkningstidsordningens svagheder, nemlig at der skal tages skridt til ægteskabets

opløsning inden for et tidsrum af 1/2 til 1 år, fra ægtefællerne første gang har henvendt sig til myndighederne, og at der ved betænkningstidens begyndelse kun er mulighed for foreløbige afgørelser. Set ud fra en realistisk bedømmelse af, hvorledes ægtefæller her i landet faktisk indretter sig i tiden op mod skilsmissen, har betænkningstidens mulige fordel, nemlig at ægtefællerne kan fortsætte med at bo sammen, ikke væsentlig styrke, når det også tages i betragtning, at en separation efter dansk praksis vil bestå, uanset om ægtefællerne bliver boende sammen i en rimelig **afviklingsperiode**, og selv om de i kortere perioder forsøger at genoptage samlivet.

2.4.6. Arbejdsgruppen har i lyset af dette resultat overvejet **lempelser** i **sagsbehandlingen** ved **skilsmisse** på grundlag af separation. Mens man i Sverige og Finland har ønsket at simplificere proceduren omkring anmodningen om betænkningstid, kan der med de danske grundsynspunkter snarere være anledning til at forenkle den senere sag, når skilsmisse meddeles på grundlag af separationen. Herom henvises til bemærkningerne nedenfor under afsnit 5.

3. Separations - og skilsmissebetingelser.

3.1. Ensidig adgang til separation.

3.1.1. Efter **ægteskabslovens § 29** har ægtefæller ret til separation, når de mener ikke at kunne fortsætte samlivet og er enige om at søge separation. En ægtefælle har ret til separation, selv om den anden ægtefælle protesterer, hvis denne groft har forsømt familiens underhold eller groft krænket andre pligter over for ægtefællen eller børnene. Det samme gælder, hvis forholdet mellem ægtefællerne af andre grunde må anses for ødelagt, medmindre ødelæggelsen hovedsagelig beror på ægtefællens eget forhold, jf. § 30, stk. 1. En ægtefælle har endvidere ret til separation, hvis der foreligger omstændigheder, som ville give ham ret til at kræve skilsmisse, jf. § 30, stk. 2. Efter gældende lovgivning er der således i princippet ikke ensidig ret til separation.

Om praksis fastslog allerede Ægteskabsudvalget i 1973, at domstolene kan nægte separation i få tilfælde, se betænkning 2 s. 14. Siden da har der kun været en højesteretsdom UfR 1974.885 H og kun været offentliggjort en landsretsdom UfR 1980.618 V, hvor der blev frifundet for en påstand om separation.

I en artikel fra januar 1987 i UfR 1987 B s. 25-27 har arbejdsgruppens formand redegjort for resultaterne af en undersøgelse af landsretternes praksis i 1984-85 omfattende omkring 85 % af de afsagte landsretsdomme i ægteskabssager. I 90 % af de 291 separationssager i materialet var ægtefællerne enige om separationen ved domsforhandlingens afslutning i byretten. 26 sager blev i byretten realitetsbehandlet efter ægteskabslovens § 30, idet den anden ægtefælle ikke kunne erklære sig enig i, at der skulle meddeles separation. Kun i to sager blev der både i byret og landsret frifundet for separation. Konklusionen i artiklen er, at det nok med ikke ringe sikkerhed kan slås fast, at separationsfrifindelser i 1980-ernes ægteskabssager er fåtallige. Da kun de færreste sager indbringes for domstolene, mens de fleste afsluttes i enighed med bevilling i statsamtet, er procenten i forhold til det samlede antal separationer minimal.

Undersøgelsen fra Frederiksborg amt, omtalt ovenfor i afsnit 1.2.4., viste, at der kun var uenighed i 1 % af separationerne, at uenigheden kun var reel i 1/2 % sagerne, og at der i dem alle blev meddelt separation.

3.1.2. I Ægteskabsudvalget gik alle medlemmer bortset fra et ind for, at en ægtefælle altid og uden at angive nogen særlig grund skulle have ret til separation, også selv om den anden ægtefælle protesterede, se betænkning 2 s. 13-14. Udvalget anførte bl.a., at udgangspunktet burde være, at ægteskabet var en form for frivillig samleven mellem selvstændige personer. Man burde derfor ikke søge at tvinge nogen til at blive i et ægteskab, som vedkommende efter moden overvejelse ville frigøre sig fra. Man kunne nok gennem loven for-

hindre separation, men ikke tvinge ægtefællerne til faktisk at blive boende sammen, hvis blot den ene ønskede samlivet ophævet. Hensynet til den ægtefælle, der protesterede, kunne ikke **bære**, at man fastholdt ægteskabet på anden **måde** end gennem en **separationsperiode**. Situationen omkring ægteskabets opløsning ville blive mindre spændt og dramatisk, når den ene part ikke havde mulighed for at protestere mod den andens separationsønske. Man undgik også pinlige forklaringer fra parterne i retten om deres indbyrdes forhold.

3.1.3. I både de **finske og svenske** love er grundreglen, at en ægtefælle har krav på skilsmisse efter en betænkningstid, uanset hvorledes den anden ægtefælle stiller sig hertil, se den finske lov § 25 og den svenske kap. 5, § 1.

Også det **norske udkast** § 4-2, **stk. 1**, indeholder en regel, hvorefter en ægtefælle, som ikke finder at kunne fortsætte samlivet, kan kræve separation. Det norske udvalg konstaterer i betænkningen (NOU 1986:2, s. 72-73) bl.a., at efter gældende lov, således som den praktiseres, kan en ægtefælle uden hensyn til den anden ægtefælles ønske få separation. Udvalget peger på nødvendigheden af at bringe lovgivningen i overensstemmelse med udviklingen i praksis. Der lægges også vægt på et **frivillighedssynspunkt**, hvorefter der må tages udgangspunkt i, at ægtefællerne hver for sig må have et krav på at komme ud af ægteskabet uden hensyn til den anden parts ønsker.

3.1.4. Der er i **arbejdsgruppen enighed** om, at der som foreslået af **Ægteskabsudvalget** og det norske udvalg og i overensstemmelse med finsk og svensk lovgivning **bør indføres ensidig adgang** for en ægtefælle til at få **separation**, uanset hvordan den anden ægtefælle stiller sig hertil. Der vil i alt væsentligt kun være tale om en kodifikation af allerede eksisterende praksis, og lovgivningen bør i tilfælde som det foreliggende tilpasses den praksis, som faktisk følges, således at reglerne giver et korrekt udtryk for de reelle muligheder for separation. Udviklingen i samfundet går generelt i retning af at give begge parter større selvstændighed og frihed i deres samliv. Denne udvikling bør afspejle sig i muligheden for

at få separation uden hensyn til den anden parts ønsker.

Forslaget vil betyde en vigtig afdramatisering af separations-sagerne. Spørgsmålet om, hvorvidt der skal meddeles separation, vil ikke længere kunne give anledning til tvist mellem ægtefællerne. Det bliver således ikke nødvendigt for en part at overveje sin stilling til den andens separationsønske, og det bliver unødvendigt med detaljerede og pinagtige forklaringer i retten for at belyse årsagerne til ægteskabets sammenbrud. Motiverne bag de få **frifindespåstande** er det vanskeligt at analysere. Sagsøgte kan nære ønske om at fortsætte ægteskabet, f.eks. hvis dette har været langvarigt, ligesom religiøs tilknytning, etnisk baggrund eller hensyn til familien kan spille en rolle. Man kan imidlertid ikke se bort fra, at også andre hensyn kan være **afgørende**, f.eks. et ønske om at opnå en gunstigere position, når der skal forhandles eller træffes afgørelse om de vilkår, der skal gælde for separationen.

Forslaget må antages at indebære en mindre aflastning af domstolene, som ikke vil blive udsat for udsigtsløse påstande om frifindelse for separation eller påstande om frifindelse, som i virkeligheden tjener andre formål.

På denne baggrund stiller arbejdsgruppen forslag om, at enhver af ægtefællerne altid skal have ret til separation uden at skulle angive eller godtgøre en grund. Der henvises til lovudkastets § 29, der skal afløse de gældende regler i § 29 og § 30.

3.2. Skilsmisse ved enighed?

3.2.1. I dag må ægtefæller, der er enige om at ville skilles, igennem en 1-årig separationstid, medmindre der foreligger en af de særlige skilsmissegrunde, i praksis næsten altid utroskab. I Danmark går vejen til skilsmisser i omkring 70 - 80 % af tilfældene, som det fremgår af tallene i afsnit 1.2.2. - 4., da også over separation.

3.2.2. Et flertal i Ægteskabsudvalget gik ind for skilsmisse ved enighed, idet kun et medlem var imod en regel herom, se betænkning 2 s. 12-13. Efter flertallets opfattelse tjente det ikke noget rimeligt formål at opretholde ægteskabet, når ægtefællerne var enige om at ville have skilsmisse. Erfaringen viste, at mange ægtefæller, der var enige om at ønske skilsmisse, havde svært ved at indse det rimelige i, at de ikke kunne opnå denne, medmindre der forelå f.eks. utroskab. Det var gjort gældende, at nogle følte sig tilskyndet til at fingere et utroskabsforhold for at få skilsmisse uden forudgående separation. Efter udvalgets mening burde det være uden betydning, om der var mindreårige børn i ægteskabet. Når ægtefællerne var enige om at gå fra hinanden, tjente det ikke børnenes tarv, at man gennem loven tvang ægtefællerne til at blive sammen eller påtvang dem en separation i stedet for skilsmisse. Der kunne efter udvalgets opfattelse ikke opstilles nogen formodning for, at en separation frem for en umiddelbar skilsmisse var i børnenes interesse.

De sociolog i ske undersøgelser, som Ægteskabsudvalget lod foretage, viste ifølge Inger Kock-Nielsen, Ægteskabet og Loven, 1975, s. 48-49 og betænkning 6 (nr. 726/74) s. 14, at en stor majoritet på 72-87 % af de adspurgte gik ind for en adgang til umiddelbar skilsmisse ved enighed.

3.2.3. Selv om den svenskelov, jf. kap. 5, § 1, 1. pkt., fremstår som indeholdende en hovedregel om, at ægtefæller, der er enige om, at ægteskabet skal opløses, har ret til skilsmisse, er det i praksis undtagelsen, at de kan få den med det samme. Adgangen gælder nemlig kun for ægtefæller uden mindreårige børn. Hvis nogen af ægtefællerne vedvarende bor sammen med eget barn under 16 år, og vedkommende har forældremyndigheden over barnet, skal der ifølge kap. 5, § 1, 2. pkt., være en seks måneders betænkningstid forud for skilsmissen. I den svenske betænkning fra 1973 blev det foreslået, at der kun skulle være betænkningstid, hvis ægteparret havde fælles forældremyndighed over børn under 16 år (SOU 1972:41 s. 188), men i lovforslaget blev dette ændret til også at omfatte tilfælde, hvor der er særbørn i hjemmet. Det afgørende er såle-

des, om en af ægtefællerne har børn under 16 år, som står under den pågældendes forældremyndighed. Ifølge oplysninger i lovens forarbejder var der fællesbørn under 18 år i 68 % af de svenske skilsmisser, og der skønnedes at være børn under 16 år i mere end 60 % (Prop. 1973:32 s. 122). Ifølge den svenske retsstatistik blev der i 1985 meddelt skilsmisse med betænkningstid i 13.094 tilfælde og uden betænkningstid i 7.091.

Ifølge den finske lov, der blev gennemført i 1987, skal ægtefæller næsten **undtagelsesfrit** igennem en betænkningstid forud for en skilsmisse, uanset om de er enige, og selv om der ikke er børn i ægteskabet, jf. § 25, stk. 1. Dette svarer til reglen i det oprindelige lovforslag. Under rigsdagsbehandlingen blev der fremsat **ændringsforslag** om, at den finske regel skulle svare til den gældende svenske, men **ændringsforslaget** blev ikke vedtaget.

Det overvejende flertal i det norske ægteskabsudvalg kan ikke gå ind for umiddelbar skilsmisse, selv om ægtefællerne er enige herom, se udkastet § 4-3 og 4. Udvalget overvejede en sådan mulighed (NOU 86:2 s. 76-77) og henviser bl.a. til, at enighed kan være så meget. Parterne kan handle overilet i en akut konfliktsituation og tage et standpunkt, som de senere fortryder. Enigheden kan være resignation eller manglende modstandskraft over for den anden ægtefælles ønske om skilsmisse. Enigheden kan være nået ved pres, måske ved løfter om økonomiske fordele eller ved købslåen om forældremyndigheden over børnene. Ikke mindst i langvarige ægteskaber eller i ægteskaber med børn findes det ikke urimeligt, at også enige ægtefæller må finde sig i en **overgangsperiode** i form af separation.

3.2.4. Arbejdsgruppen har i sine overvejelser om, hvorvidt **der** bør indføres adgang til umiddelbar skilsmisse ved enighed mellem ægtefællerne taget udgangspunkt i, at lovgivningen ikke uden tungtvejende grunde bør tvinge ægtefæller til at bevare et retligt bånd mellem sig, som de er enige om ikke at ønske. Det er dette synspunkt, der ligger bag Ægteskabsudvalgets flertals forslag om adgang til skilsmisse ved enighed, og som påpeget af udvalget vil fastholdelse af kravet

om en Separationsperiode over for enige og velovervejede ægtefæller kunne opfattes som urimeligt og måske føre til fingerede **utroskabsforhold**. Når ægtefællerne er enige om skilsmisse, vil der ofte være gået en længere overvejelsestid forud. På den anden side rummer en regel om adgang til skilsmisse uden forudgående separation en risiko for forhastede og uigennemtænkte skilsmisser, fordi parterne kan handle uden den fornødne omtanke i en **konfliktsituation**. Dette synspunkt har været afgørende for overvejelserne i Norge og Finland. Endelig spiller også hensynet til eventuelle børn en rolle, og det er dette, som har ført til udformningen af den svenske ordning.

I sine overvejelser har arbejdsgruppen inddraget varigheden af den periode, der kan være nødvendig for at undgå forhastede skilsmisser. Som det fremgår af afsnit 3.3., stiller arbejdsgruppen forslag om, at separationstiden for enige ægtefæller nedsættes fra 1 år til 6 måneder. Herved har man efter arbejdsgruppens opfattelse i væsentlig grad mindsket ulemperne ved et krav om separation forud for skilsmisse også for enige ægtefæller. En skilsmisse er et så vidtgående skridt, at det kan siges ikke at være urimeligt, at ægtefællerne må vente 6 måneder, inden de kan få skilsmisse, selv om de er **enige**.

Arbejdsgruppen finder derfor, om end under tvivl, at der, for at undgå overilede skilsmisser, herunder for at sikre, at der tages rimeligt hensyn til en ægtefælle, der kun nødtvungent går med til at søge ægteskabet opløst, fortsat **ikke** bør være adgang til umiddelbar skilsmisse ved enighed herom mellem ægtefællerne.

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at spørgsmålet om, hvorvidt ægtefæller skal gennem en separationstid, før skilsmisse kan opnås, skal afgøres uafhængigt af, om der er mindreårige børn i ægteskabet. En regel om, at kun ægtepar med børn i **enighedstilfælde** skulle igennem en kortvarig separationsperiode ville i øvrigt efter arbejdsgruppens mening stemme mindre godt med de **forældremyndighedsregler**, der blev gennem-

fort i 1985. Efter myndighedslovens § 10 kan således enhver af forældrene, hvis de ikke lever sammen, eller en af dem agter at ophæve samlivet, straks kræve, at den fælles forældremyndighed skal ophøre med den virkning, at der ikke senere ved separation eller skilsmisse skal tages stilling til **ældremyndighedsspørgsmålet**. Det tilføjes, at af skilsmisserne i 1984 fandt ca. 75 % sted blandt ægtepar med børn (Befolkningens Bevægelser, 1984, s. 21). Af arbejdsgruppens undersøgelser af tre statsamters bevillinger fra 1986 fremgår, at der var børn i mindst 2.400 af de knap 4.300 separationer og umiddelbare skilsmisser, se ovenfor i afsnit 1.2.3.

3.3. Separationstidens længde.

3.3.1. Efter den **gældende** lovs § 32 har enhver af ægtefællerne ret til skilsmisse, når de efter opnået separation har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet.

Ved ægteskabsloven af 1969 blev separationstiden nedsat fra 1 1/2 år ved enighed og 2 1/2 år ved uenighed til 1 år i alle tilfælde.

3.3.2. **Ægteskabsudvalget** fandt i betænkning 2 s. 15, at separationstiden fortsat burde være 1 år. Udvalget tillagde separationsinstituttet stor betydning, og fandt at separationstiden vanskeligt kunne være kortere, hvis separationen skulle være en realitet.

3.3.3. Efter svensk og finsk ret er betænkningstidens længde 6 måneder. Der henvises til den svenske lovs kap. 5, § 3 og den finske lovs § 26.

I den norske betænkning fra 1986 stiller 5 medlemmer forslag om en 1-årig separationstid, jf. lovudkastets § 4-3. 4 medlemmer er enige i, at separationstiden som hovedregel skal være 1 år, men foreslår at fristen sættes ned til 6 måneder i de tilfælde, hvor ægtefællerne er enige om at kræve skilsmisse.

3.3.4. **Arbejdsgruppen** finder ligesom **Ægteskabsudvalget** og det

norske udvalg, at separationsperioden som udgangspunkt fortsat bør være af 1 års varighed, jf. lovudkastet § 31, **stk 1**. Hvis **separationsperioden** skal være en realitet som prøvetid i de tilfælde, hvor den ene af ægtefællerne ønsker at genoptage samlivet, kan den vanskeligt være kortere end 1 år.

I tilfælde, hvor ægtefællerne er enige om at ønske skilsmisse, er det efter arbejdsgruppens opfattelse tilstrækkeligt, at de har været igennem en separationstid på 6 måneder. Ægtefællerne kan i denne periode nå at overveje deres fremtidige situation, samtidig med at de får hinanden og deres konflikter på afstand. Der henvises til lovudkastets § 31.

Som det fremgår af afsnit 3.2.4. har arbejdsgruppen med negativt resultat overvejet, om der burde indføres adgang til umiddelbar skilsmisse i tilfælde af enighed, hvilket i øvrigt ville gøre det unødvendigt at have to **separationsfrister**. I overvejelserne er det indgået med betydelig vægt, at **separationsperioden** i enighedstilfælde foreslås nedsat til 6 måneder.

3.4. To års adskillelse.

3.4.1. Efter den gældende lovs § 33 har enhver af ægtefællerne ret til skilsmisse, når deres samliv på grund af uoverensstemmelser har været hævet i de sidste 3 år.

En ægtefælle har efter den gældende § 34 ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle mod hans vilje og uden **fyldestgørende** grund har ophævet samlivet, og dette derefter har været hævet i de sidste 2 år.

3.4.2. Et flertal i Ægteskabs ud valget foreslog § 33 og § 34 ophævet, se betænkning 2 s. 19-20. Med indførelsen af en ensidig ret til separation og ud fra ønsket om en forenkling af skilsmissereglerne fandtes der ikke at være behov for bestemmelserne. Havde samlivet været hævet gennem længere tid, måtte det efter flertallets opfattelse være **tilstrækkeligt**, at der var krav på separation og på skilsmisse 1 år efter se-

parationen.

Nogle medlemmer fandt ikke grundlag for at foreslå § 33 ophævet. Disse medlemmer henviste til, at en ophævelse ville stille den "tålmodige" ægtefælle ringere end under den gældende **lov**, f.eks. hvis ægtefællen først efter 3 års samlivsophævelse besluttede sig til at søge ægteskabet opløst. Ægtefællen måtte da yderligere gennem en separationstid på 1 år for at få skilsmisse. Disse medlemmer foreslog, at fristen på 3 år i § 33 overvejedes nedsat til 2 år. Med denne forkortelse ville særreglen om "rømning" i § 34 blive overflødig.

3.4.3. Efter finsk og svensk ret har enhver ægtefælle ret til skilsmisse uden forudgående betænkningstid, hvis ægtefællerne har levet adskilt de sidste 2 år, jf. den finske lovs § 25 og den svenske lovs **kap.5, § 4**.

Det norske udvalg har ligeledes foreslået, at hver af ægtefællerne kan kræve umiddelbar skilsmisse, hvis samlivet har været brudt i mindst 2 år, jf. udkastets § 4-4.

3.4.4. Arbejdsgruppen foreslår, at der også i fremtiden skal være adgang til umiddelbar skilsmisse efter længere tids **samlivsophævelse** uden separation, se lovudkastets § 32. Der er da ikke grund til, at ægtefællerne skal igennem en yderligere **separationsperiode** på 1/2-1 år, hvis de eller blot en af dem ønsker ægteskabet opløst. Som det fremgår af de talmæssige oplysninger i afsnit 1.2.2. - 4. anvendes den gældende § 33 i et vist omfang i praksis. Arbejdsgruppen foreslår i lighed med gældende finsk og svensk ret og det norske udkast, at skilsmissen skal kunne opnås efter en **samlivsophævelse**, der har været i **mindst 2 år**.

Arbejdsgruppen finder, at det fortsat bør fremgå af bestemmelsen, at alene samlivsophævelse på grundlag af uoverensstemmelse kan danne grundlag for skilsmisse. Faktisk adskillelse, der ikke skyldes uenighed, men f.eks. arbejds- eller uddannelsesmæssige **forhold**, institutions- eller fængselsophold, bør ikke kunne medføre umiddelbar skilsmisse. I sådan-

ne tilfælde må den ægtefælle, der under samlivsophævelsen ønsker skilsmisse, henvises til at søge separation efter udkastets § 29 og derefter skilsmisse efter § 31. Det kan dog tænkes, at det kan godtgøres, at en **samlivsophævelse**, der oprindeligt skyldtes andre årsager, senere går over i en adskillelse på grund af uoverensstemmelser, og i så fald må **toårsfristen** regnes fra dette tidspunkt.

3.5. Utroskab.

3.5.1. Ifølge ægteskabslovens § 37 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i ægteskabsbrud eller andet forhold, der kan sidestilles hermed. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen selv har givet anledning til handlingen eller må anses at have frafaldet sin ret. Ifølge stk. 2 kan der i stedet for skilsmisse gives separation, hvis hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor. I stk. 3 findes frister, inden hvilke retssag om skilsmisse må anlægges, eller bevillingsansøgning indgives.

En tilsvarende regel findes i Norge og fandtes indtil lovændringerne i henholdsvis 1973 og 1987 i Sverige og Finland.

Mens den danske og finske regel har haft betydelig anvendelse, er den påberåbt i langt færre tilfælde i Norge og Sverige. I Danmark tyder en gennemgang af de foreliggende, noget sparsomme, oplysninger på, at i hvert fald 25-30% af alle danske ægteskabsopløsninger sker med utroskab som skilsmissegrund, se UfR 1987 B, s. 28-29. I Finland viser statistikken fra 1983, at 31,7% af skilsmisserne var efter **utroskabsbestemelsen**, mens 47,8% var skilsmisse på grundlag af separation (Lovforslag 1986 rd-RP nr. 62, s. 15). I Sverige var i 1970 godt 10% af skilsmisserne begrundet i utroskab, mens godt 85% var på grundlag af separation (se SOU 1972:41, s. 344). I 1983 var der i Norge 7668 skilsmisser, hvoraf 7108 var på grundlag af separation, medens kun 343 skyldtes utroskab. (NOU 1986:2, s. 15).

I de fleste tilfælde af skilsmisse på grund af utroskab er ægtefællerne enige om ægteskabets opløsning, eller der protesteres ikke herimod ved sagens afslutning. Enighed foreligger i alle sager, hvor skilsmissen meddeles ved bevilling. I første kvartal af 1971 blev der meddelt 731 bevillinger og afsagt 185 domme om skilsmisse efter § 37. I Frederiksborg **amt** var der i 1986 297 bevillinger og 61 domme efter bestemmelsen, se ovenfor i afsnit 1.2.4. De fleste retssager skyldes ikke uenighed om skilsmissen, men om vilkår. Således var der i ingen af de ovennævnte retssager i Frederiksborg amt påstand om frifindelse for skilsmisse, men 13 af dem var indledt som **separationssager**, hvorefter sagsøgte nedlagde en skilsmissepåstand, som sagsøger derefter tog bekræftende til genmæle over **for**. I 20 ud af 21 odenseanske **utroskabsdomme** fra 1984 var der enighed om skilsmissen. Det samme var der i begge instanser i 90 % af de 116 landsretsdomme fra 1984-85, hvor der blev meddelt skilsmisse efter § 37, se UfR 1987 B s. 27. I enighedstilfælde indskrænkes **bevisførelsen** i retten normalt til **partsforklaringer**, og for statsamternes vedkommende har man for nylig opgivet kravet om tredjemands personlige fremmøde for i stedet at nøjes med dennes skriftlige erklæring om medvirken til utroskaben.

3.5.2. Indstillingen i **Ægteskabsudvalget** til utroskab som skilsmissegrund var præget af megen tvivl, se betænkning 2 (nr. 697/73) s. 17-18. På dette område **imødeså** udvalget derfor med særlig interesse resultatet af den sociologiske undersøgelse. Foreløbig gik en del af udvalgets medlemmer ind for at bevare utroskab som skilsmissegrund. De henviste til, at utroskab formentlig stadig af et flertal af befolkningen opfattes som så grov en krænkelse af den anden ægtefælle, at det ville blive følt som stødende mod den almindelige retsbevidsthed, om man ophævede denne mulighed for at komme ud af ægteskabet uden at skulle igennem en separation.

De øvrige udvalgsmedlemmer fandt ikke, at man burde sætte utroskab i særklasse. Der fandtes at kunne foreligge krænkelse på en række andre måder, der lige så vel burde kunne begrunde en skilsmisse. Med en regel om ensidig ret til se-

paration ville den ægtefælle, der føler sig krænket, få tilstrækkelig mulighed for at komme ud af ægteskabet.

Det var hele **Ægteskabsudvalgets** opfattelse, at bestemmelsen i § 37, stk. 2, om separation i stedet for skilsmisse burde ophæves. Udvalget var ikke bekendt med, at bestemmelsen var anvendt af domstolene.

Hele udvalget gik også ind for at ophæve adgangen til skilsmisse på grund af utroskab i separationstiden.

De **sociologiske** undersøgelser viste, at kun 29-43% af de udspurgte mente, at utroskab fortsat burde give adgang til umiddelbar skilsmisse, se betænkning 6 (nr. 726/74) s. 15 og "Ægteskabet og loven", 1975, s. 58.

3.5.3. Ved de lovændringer, der blev gennemført i **Sverige** i 1973 og i **Finland** i 1987, blev adgangen til umiddelbar skilsmisse ved utroskab ophævet. Også det **norske udvalg** har foreslået **utroskabsbestemmelsen ophævet.** (NOU 1986:2 s. 85 - 86).

3.5.4. I **arbejdsgruppen** er det gjort gældende, at utroskab ikke bør sættes i særklasse som skilsmissegrund, og at det er betænkeligt at bevare en regel, der så klart er udtryk for et snævert skyldprincip. Med indførelse af en ensidig adgang til separation, jf. udkastets § 29, vil den ægtefælle, der føler sig krænket af den andens utroskab, få tilstrækkelig mulighed for at komme ud af ægteskabet. Den udbredte anvendelse i dag af utroskabsbestemmelsen skyldes antagelig, at den benyttes af enige ægtefæller som middel til at opnå umiddelbar skilsmisse, og er i mange tilfælde næppe udtryk for, at den ene ægtefælle føler sig specielt krænket på grund af utroskaben. Det forekommer **modstridende**, samtidig med at arbejdsgruppen afviser adgangen til umiddelbar skilsmisse for ægtefæller, der er enige herom, at bevare utroskabsreglen, således som den anvendes i dag.

Her over for er det anført, at utroskab formentlig i dag af en betydelig del af den danske befolkning opfattes som en så

grov krænkelse af den anden ægtefælle, at det ville føles stødende, om man ophævede den mulighed, den krænkede traditionelt har haft for at få ægteskabet opløst. I modsætning til, hvad der er eller var tilfældet i Norge og Sverige, har reglen i dag en betydelig praktisk anvendelse i Danmark. Når tendensen i øvrigt går i retning af at udvide adgangen til at komme ud af ægteskabet, kan det gøres gældende, at der ikke på et centralt område som det foreliggende bør ske en begrænsning i adgangen til umiddelbar skilsmisse.

Selv om der i arbejdsgruppen har været delte meninger, om adgangen til umiddelbar skilsmisse på grundlag af utroskab bør opretholdes, er **utroskabsbestemmelsen** medtaget i lovudkastets § 33. Der har i arbejdsgruppen været enighed om, at der er behov for en **modernisering** af bestemmelsens ordlyd. Der henvises til de specielle bemærkninger til bestemmelsen.

Arbejdsgruppens medlemmer er med **Ægteskabsudvalgets** enig i, at den gældende regel i § 37, stk. 2, under alle omstændigheder bør ophæves. Efter bestemmelsen kan retten i stedet for skilsmisse give separation, hvis hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor. Det er arbejdsgruppens opfattelse, **at** bestemmelsen ikke spiller nogen rolle overhovedet, og at der heller ikke i fremtiden kan tænkes at være behov for reglen.

I arbejdsgruppen er der, lige som der var i **Ægteskabsudvalget**, enighed om at foreslå adgangen til skilsmisse på grundlag af utroskab i separationstiden ophævet, jf. lovudkastets § 33, stk. 2. Den krænkelse, som kan påføres en ægtefælle gennem den andens utroskab, kan kun betragtes som væsentlig, så længe ægtefællerne lever sammen i ægteskab. Samtidig skaber en sag på dette grundlag uro om de vilkår, der ellers skulle være lagt fast ved separationen. Endelig anvendes muligheden vel ikke sjældent ud fra et fælles ønske om at forkorte den 1-årige separationstid, hvilket der ikke synes at være behov **for**, når separationstiden for enige ægtefæller foreslås nedsat til 6 måneder, jf. udkastets S 31, stk. 2.

3.6. Vold.

Den gældende lovs § 39 giver en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har udøvet **vold** af grovere karakter over for denne eller børnene. Bestemmelsen fik sin nuværende ordlyd ved lov nr. 223 af 22. april 1987. Den blev enstemmigt vedtaget i Folketinget.

I Norge har ægteskabsudvalget foreslået en bestemmelse om ret til skilsmisse på grund af overgreb bevaret, se lovudkastet § 4-5. Det kræves, at den anden ægtefælle har stræbt ham/hende eller børnene efter livet, udsat dem for alvorlig mishandling eller optrådt på anden måde, som er egnet til at fremkalde alvorlig frygt for et sådant forhold.

I Sverige og Finland er reglerne om skilsmisse på grund af **vold** ophævet.

Lovudkastets § 34 er i overensstemmelse med den gældende formulering.

3.7. Bigami.

Ifølge ægteskabslovens § 9 må den, som tidligere har indgået ægteskab, ikke indgå nyt ægteskab, så længe det tidligere ægteskab består. Indgås ægteskab i strid med bestemmelsen, kan såvel det nye som det hidtidige ægteskab opløses. Ifølge ægteskabslovens § 23, stk. 1, **omstødes** et ægteskab, hvis det er indgået i strid med § 9. Dette gælder dog ifølge § 23, stk. 2, ikke, når det tidligere ægteskab er opløst, inden sag er anlagt. Efter den gældende lovs § 36 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har indgået nyt ægteskab i strid med § 9.

Ægteskabsudvalget foreslog i betænkning 2 s. 22-23 reglerne om omstødelse ophævet og i et vist omfang erstattet af nye skilsmissegrunde. Adgangen til skilsmisse i bigamitilfælde foresloges derfor bevaret og udbygget, således at både den anden ægtefælle i det første ægteskab og begge ægtefæller i

det bigamiske ægteskab (ægteskab nr. 2) skulle kunne kræve skilsmisse i deres eget ægteskab. Dette skulle gælde for ægtefællerne i det bigamiske ægteskab, uanset om de, da de giftede sig, var i god eller ond tro med hensyn til ægteskab nr. 1's beståen. Det offentlige skulle ligeledes have mulighed for at anlægge sag om skilsmisse i ægteskab nr.2.

I Finland og Sverige er omstødellesinstituttet ophævet. Dette har for så vidt angår bigamitilfældene ført til skilsmiseregler, der svarer til, hvad det danske ægteskabsudvalg foreslog, se den finske lov § 27 og den svenske lov kap. 5, § 5. Det norske ægteskabsudvalg er på linie hermed, se lovudkastet § 4-6.

Arbejdsgruppen har som nærmere omtalt nedenfor under afsnit 4 ikke behandlet omstødellesreglerne. Derfor har man bevaret den gældende regel om adgang til skilsmisse, når den anden ægtefælle har indgået nyt ægteskab, medens et andet ægteskab endnu består. Der henvises til lovudkastets § 35.

3.8. Ikke andre skilsmissegrunde.

3.8.1. I den gældende ægteskabslov findes der endnu nogle regler om adgang til umiddelbar skilsmisse.

Ifølge den gældende § 35 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle er forsvundet, og der er gået 3 år siden, han sidst vides at have været i live.

Efter den gældende § 38 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle med kundskab eller formodning om at lide af kønssygdom, som endnu frembyder smittefare, ved samlige har udsat ægtefællen for smitte. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen med kundskab om smittefaren frivilligt lod sig udsætte for den.

Ifølge den gældende § 40 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle af en dansk domstol er idømt fængsel i 2 år eller derover. Dette gælder dog ikke, hvis ægtefæl-

len frivilligt har medvirket til den strafbare handling eller samtykket i den.

Efter den gældende § 41 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle lider af sådan sindssygdom, at fortsættelsen af ægteskabet ikke bør fordres, og sygdommen under ægteskabet har varet i de sidste 3 år. Såfremt særlige grunde taler herfor, kan skilsmisse dog gives, selv om sygdommen har varet i mindre end 3 år.

Om anvendelse i praksis af de nævnte skilsmissegrunde henvises til de talmæssige oplysninger i afsnit 1.2.2. - 4.

3.8.2. Ægte s kabs ud valgets flertal gik i betænkningen 2 s. 19-21 ind for, at disse særlige skilsmissegrunde skulle ophæves.

Om tilfælde, hvor den anden ægtefælle er forsvundet, bemærkede flertallet, at man var opmærksom på, at det måske kunne synes kunstigt, at den efterladte kun ville kunne opnå skilsmisse efter forudgående separation. Bestemmelsen havde imidlertid hidtil været anvendt så sjældent, at dette synspunkt ikke i sig selv kunne begrunde en bevarelse af bestemmelsen.

Vedrørende kønssygdom anførte et enigt Ægteskabsudvalg, at bestemmelsen ikke havde noget væsentligt indhold ved siden af reglen om skilsmisse på grund af utroskab. Den anvendtes da praktisk set heller ikke, og ophævelse af denne regel ville derfor ikke betyde nogen begrænsning i adgangen til at blive skilt. Da ophævelse af bestemmelsen tillige ville betyde en forenkling af skilsmissegloberne, var der enighed i udvalget om at forslå bestemmelsen ophævet. Det synspunkt var dog ført frem, at der muligvis kunne være grund til at bevare bestemmelsen, hvis adgangen til skilsmisse på grund af utroskab bortfaldt.

Bortset fra et medlem fandt Ægteskabsudvalget, at straffedom ikke i sig selv burde kunne føre til direkte skilsmisse. Adgangen ville ofte virke ødelæggende for bestræbelserne på at

resocialisere den dømte. Selv om **resocialiseringsbestræbelserne** ikke i sig selv har noget at gøre med **ægteskabslovgivningen** fandt man dog, at der mellem ægtefæller er en vis naturlig forpligtelse til at hjælpe og støtte hinanden. Det forekom på denne baggrund ikke rigtigt at bevare den lette adgang til skilsmisse uden varsel på grund af en ægtefælles kriminalitet. Flertallet fandt, at det behov for opløsning af ægteskabet, der kan eksistere i sådanne tilfælde, tilstrækkeligt blev imødekommet ved indførelse af ensidig ret til separation og ved ret til skilsmisse for enige ægtefæller. Flertallet gik derfor ind for at ophæve bestemmelsen, der i øvrigt anvendtes i ringe omfang.

Endelig gik **Ægteskabsudvalget**, bortset fra et medlem ind for at ophæve bestemmelsen om skilsmisse ved **sindssygdom**. Under et ægteskab kan der opstå andre lidelser, der kan virke lige så belastende for den anden ægtefælle som visse former for sindssygdom, hvor der efter den gældende lov kun er en mulighed for separation. Man burde derfor ikke fremhæve sindssygdom som en særlig lidelse, der kunne begrunde umiddelbar skilsmisse. Menneskelige hensyn - det hensyn til den syge, at han eller hun ikke skulle underkastes en undersøgelse med henblik på skilsmisse - talte også for at ophæve bestemmelsen. Hertil kom, at det i praksis var vanskeligt at drage grænsen mellem sindssygdom og f.eks. svære neuroser og psykopati, som ikke giver den anden ægtefælle ret til skilsmisse.

3.8.3. I Finland og Sverige er de tilsvarende skilsmissegrunde blevet ophævet. Det norske ægteskabsudvalg går ligeledes ind for ophævelse af bestemmelserne.

3.8.4. Arbejdsgruppen foreslår **reglerne** i den gældende ægteskabslov § 35, § 38, § 40 og § 41 **ophævet**. Som det fremgår af de talmæssige oplysninger ovenfor under afsnit 1.2.2. - 4., spiller de i dag ingen praktisk rolle, og arbejdsgruppen kan i det hele tilslutte sig **Ægteskabsudvalgets** synspunkter. Det forekommer i disse tilfælde mere hensigtsmæssigt at henviser ægtefællen til separation med påfølgende skilsmisse.

4. Omstødelse.

De finske og svenske love indeholder, som omtalt oven for under afsnit 3.6., regler om skilsmisse, såfremt ægteskabet er indgået i strid med forbuddene **mod** ægteskab mellem nærbeslægtede eller personer, der allerede er gift, se den finske lovs § 27 og den svenske lovs kap. 5, § 5. Også det norske udkast indeholder i § 4-6 en sådan bestemmelse. Reglerne er en følge af, at omstødellesinstituttet er blevet eller foreslås ophævet. **Ægteskabsudvalgets** overvejelser gik i samme retning, se herom betænkning 2 s. 22-23.

Det har ligget uden for arbejdsgruppens kommissorium at tage stilling til de danske **omstødellesreglers** fremtid. En ophævelse ville i øvrigt forudsætte ikke alene indførelse af en skilsmisseregel svarende til den ovenfor omtalte, men også overvejelser om, hvorledes retsstillingen skulle være, f.eks. hvis ægteskabet er indgået af personer, der mangler evnen til at handle **fornuftmæssigt**, jf. den gældende ægteskabslov § 24. Yderligere ville en ophævelse af ægteskabslovens kap. 3 medføre en række konsekvensændringer ikke alene i ægteskabsloven, men også i arveloven, retsplejeloven og skifteloven. Nogle af dem ville give anledning til ganske omfattende og indgribende lovtekniske overvejelser. Dette ville ikke være muligt inden for de tidsmæssige rammer for arbejdet i arbejdsgruppen, der i øvrigt ikke er overbevist om, at overvejelserne nødvendigvis ville føre til forslag om ophævelse af omstødellesinstituttet.

Som følge af, at omstødellesinstituttet ikke berøres, har arbejdsgruppen som omtalt under afsnit 3.7. foreslået, at bestemmelsen om adgang til skilsmisse på grund af bigami opretholdes uændret, jf. udkastets § 35.

5. Fremgangsmåden i s k i l s m i s s e s a g e r e f t e r s e p a r a t i o n .

5.1. Gældende ret.

Efter gældende ret er bestemmelserne om fremgangsmåden ved separation og skilsmisse ens. Der skal således følges den samme procedure også ved skilsmisse på grundlag af separation, jf. ægteskabslovens § 32, selv om ægtefællerne har været gennem en separationssag efter tilsvarende regler tidligere, normalt godt et år tidligere.

Forud for alle skilsmisser på grundlag af separation skal der ifølge ægteskabslovens § 43 forsøges rolling mellem ægtefællerne om fortsættelse af ægteskabet, selv om mægling før separationen viste sig forgæves.

Søger ægtefællerne skilsmissen ved bevilling, skal de begge møde personligt i statsamtet til fornyet vilkårsforhandling, jf. ægteskabslovens § 44. Dette gælder også, når ægtefællerne på forhånd begge har erklæret at ville skilles og er enige om vilkårene, og uanset om vilkårene for separationen også gælder for tiden efter en eventuel senere skilsmisse. Undlader en af ægtefællerne at møde op trods to tilsigelser, kan der ikke meddeles bevilling. Den ægtefælle, der har taget initiativ til skilsmissen, er herefter henvist til at anlægge retssag og få skilsmisседom, også selv om det viser sig ved drøftelserne med advokaterne eller under domsforhandlingen, at der ikke har været nogen reel uenighed mellem parterne.

Efter den gældende ægteskabslovs § 45 gælder de vilkår, der er fastsat ved en dom til separation, også for tiden efter en skilsmisse, opnået på grundlag af separationen - såkaldt gennemgående vilkår. Kun med hensyn til bidragspligt over for den anden ægtefælle kan der ved dommen træffes anden bestemmelse, jf. § 45, 2. pkt. Det er sædvanligt, at aftalte separationsvilkår indeholder en klausul om, at vilkårene også skal gælde for tiden efter en eventuel skilsmisse på grundlag af separationen.

For så vidt angår **forældremyndighedsspørgsmålet**, følger det af **myndighedslovens § 11, stk. 1**, således som reglen blev formuleret ved lovændringen i 1985, at der ved separation eller skilsmisse skal tages stilling til, hvem forældremyndigheden skal tilkomme, medmindre der tidligere er truffet aftale eller afgørelse herom.

5.2. Ægteskabsudvalget.

Ægteskabsudvalget overvejede ikke nærmere og mere generelt konsekvenserne af den gentagne proces ved skilsmisse på grundlag af separation.

Ægteskabsudvalget foreslog, at et obligatorisk element i processen, nemlig mæglingen, helt skulle forsvinde i den nuværende form, se betænkning 7 om **fremgangsmåden** ved separation og skilsmisse (nr. 796/77) s. 20-22, og erstattes af et tilbud om frivillig mægling.

I den nævnte betænkning 7 overvejede Ægteskabsudvalget s. 25, om det i en række tilfælde ville være forsvarligt at afgøre bevillingssagen, uden at parterne **mødte personligt** frem. Som eksempel nævntes opløsning af kortvarige ægteskaber uden **fællesbørn**, og hvor der i øvrigt ikke var noget økonomisk mellemværende, samt **enighedstilfælde**, hvor parterne var repræsenteret ved hver sin advokat.

Ægteskabsudvalget foreslog i betænkning 4 om vilkårene for separation og skilsmisse (nr. 719/74) s. 29-30, at ordningen med de gennemgående vilkår burde bevares og søges udbygget. Det var udvalgets opfattelse, at hensynet til parterne afgørende talte **for**, at de allerede fra separationstidspunktet kunne indrette sig i tillid til, at disse ikke ændredes ved den **efterfølgende** skilsmisse.

Udvalget foreslog, at bestemmelsen udbyggedes, således at der ikke ved **separationsdommen** skulle kunne træffes bestemmelse om, at afgørelsen om bidragspligt kun skulle gælde for **separa-**

tionstiden. Denne udvidelse af bestemmelsen skulle ses i sammenhæng med **Ægteskabsudvalgets** forslag om, at domstolene som altovervejende hovedregel kun skulle kunne pålægge en ægtefælle at betale bidrag for et bestemt tidsrum efter separationen eller skilsmissen.

Udvalget foreslog tillige, at bestemmelsen skulle udvides til også at omfatte aftalte vilkår. Ægtefællerne skulle derfor under forhandlingen forud for separationen gøres bekendt med, at aftaler uden videre **gjalt** for en eventuel skilsmisse på grundlag af separationen, medmindre ægtefællerne udtrykkeligt erklærede, at vilkårene kun skal gælde i separationstiden.

5.3. Nordisk ret.

Som nævnt ovenfor under afsnit 2.2.3. er et af de væsentlige elementer ved den **finsk-svenske** betænkningstid, at den egentlige proces om vilkårene for ægteskabets opløsning først finder sted efter betænkningstidens udløb. Indtil da må parterne klare problemerne selv eller om nødvendigt anmode retten om at træffe foreløbige afgørelser.

I svensk ret er der adgang for domstolene til at afslutte skilsmissesager uden parternes personlige fremmøde. I praksis sker dette ofte, idet retsstatistikken viser, at i året **1985** blev godt 20.000 ud af godt 24.000 **familieretlige** sager behandlet uden mundtlig forhandling. Den **obligatoriske** mægling blev i Sverige ophævet i 1973 og erstattet med en selvstændig lovgivning om frivillig rådgivning.

Det norske udvalg har ikke været inde på en forenkling af skilsmissesagen, hvis der er en forudgående separation. Det skyldes antagelig bl.a., at der ikke i Norge er det samme krav som i Danmark om, at der ved separationen eller skilsmissen skal tages stilling til vilkårene, og at der ikke er nedfældet nogen regel svarende til den danske ægteskabslovs § 45 om gennemgående vilkår. Hertil kommer, at den administrative behandling af norske separations- og skilsmissebevillings-sager sker på skriftligt grundlag, idet man ikke kender nogen

ordning svarende til de danske **vilkårsforhandlinger**. Endelig er den obligatoriske mægling i Norge allerede i dag begrænset til separationer og umiddelbare skilsmisser, og udvalget foreslår mæglingen afskaffet og erstattet med et tilbud om rådgivning.

5.4. Overvejelser i 1985.

Familieretsdirektoratet har i 1985 som led i **regelsaneringen** overvejet, om vilkårsforhandling i statsamtet kan undlades, når parterne ønsker skilsmisse meddelt på separationsvilkårene. En høring af statsamterne viste, at disse for så vidt var positivt stemt over for forslaget, hvis kravet om mægling i denne situation samtidig blev ophævet. Da ophævelse af den obligatoriske mægling krævede lovændring, besluttede Familieretsdirektoratet foreløbig at afvente en samlet revision af ægteskabsloven.

5.5. Arbejdsgruppen.

Som nævnt ovenfor under afsnit 2.4.6. har **arbejdsgruppen** som et led i drøftelserne om separation eller betænkningstid overvejet at forenkle **skilsmisseprocessen**, hvis ægtefællerne tidligere har været gennem en **separationssag**, og vilkårene er gennemgående. Det er sikkert uforståeligt for de fleste, at de i forbindelse med skilsmissen skal igennem en ny mægling, og at de igen skal møde i statsamtet til **vilkårsforhandling** og drøfte sagen, selv om de er enige om alt. Dette fører antagelig ikke helt sjældent til, at en ægtefælle finder det unødvendigt at reagere på indkaldelsen til mødet i statsamtet. Sker dette to gange, fører systemet som nævnt til, at der må udtages stævning ved retten. Domstolssystemet belastes herved med ikke helt få skilsmissesager, hvor der under domsforhandlingen viser sig ikke at være nogen reel uenighed.

Spørgsmålet om antallet af domstolssager om skilsmisse på grundlag af separation blev **medinddraget** i en stikprøveundersøgelse af bl.a. odenseanske separations- og skilsmissesager fra 1984 foretaget af arbejdsgruppens formand og omtalt i **UFR**

1987 s. 25-31, samt i undersøgelsen af domme i Frederiksborg amt i 1986 omtalt ovenfor under afsnit 1.2.4. I de odenseanske domme var påstanden i over 20 % af de 113 byretssager skilsmisse efter § 32, nemlig i 24 sager. I de 15 af disse var der enighed om alle spørgsmål ved sagens optagelse til dom. Kun i to var der oplysninger om, at enigheden opnåedes under retssagen. I fire andre sager gav sagsøgte ikke møde. I fem sager var der tvist, heraf fire hvor der var adgang til at tage bi-dcagsspørgsmålet op igen ved skilsmissen. Fra en gennemgang af bevillingssager fra Fyns statsamt for 1984 kan oplyses, at der i 36 af 302 sager efter § 32 var tale om udeblivelse. 47 ud af de 218 byretsdomme fra **Frederiksborg** amt for 1986 - også ca. 20% - var sager efter § 32, se ovenfor i afsnit 1.2.4. I 28 af de 47 sager var der enighed ved sagens optagelse til dom. I 6 af sagerne udeblev sagsøgte, og i 1 sag var denne umyndig.

De tidsmæssige rammer for arbejdsgruppens arbejde har sat tydelige begrænsninger for omfanget af overvejelserne vedrørende forenkling af separations- og skilsmisseprocessen. Det har også været nødvendigt at begrænse sig til områder, der ikke tillige har en nødvendig sammenhæng med regler, der har ligget uden for arbejdsgruppens opgaver. I overensstemmelse med kommissoriet har overvejelserne navnlig drejet sig om vilkårsforhandlingen, men også mæglingen og enkelte andre spørgsmål omtales i det følgende.

5.5.1. VU kår sf or handling.

Efter arbejdsgruppens opfattelse er der ikke behov for en fornyet vilkårsforhandling i alle sager om skilsmissebevilling i statsamtet efter lovudkastets § 31. For at få bevilling skal der foreligge enighed om skilsmissen og vilkårene, jf. ægteskabslovens § 42, stk. 2. I de fleste tilfælde skal separationsvilkårene, som omtalt ovenfor under afsnit 5.1., også gælde for tiden efter en eventuel skilsmisse opnået på grundlag af separationen, således at der ikke er nogen diskussion herom. Parterne har allerede under separationssagen fået den fornødne vejledning om rækkevidden af de aftalte eller fast-

satte vilkår og om retsvirkningerne af ægteskabets opløsning. På dette stadium af opløsningsprocessen skønnes der heller ikke at **være** noget behov **for**, at parterne mundtligt i statsamtet bekræfter enigheden, idet kontrollen findes at kunne ske på skriftligt grundlag. Det findes i denne forbindelse tilstrækkeligt, at parterne skriftligt bekræfter, at samlivet ikke har været fortsat eller genoptaget i separationstiden, jf. lovudkastets § 30. Herved bemærkes, at der er det samme **strafferetlige** ansvar efter **straffelovens** § 162, uanset om oplysningerne gives skriftligt eller mundtligt over for administrative myndigheder.

Arbejdsgruppen foreslår derfor, at der **ikke** skal gennemføres vilkårsforhandling, hvis der søges **skilsmissebevilling på** grundlag af separation, og alle **separationsvilkårene gælder** også for tiden efter en eventuel senere skilsmisse, jf. udkastet til en ny affattelse af § 44, se stk. 1, 2. pkt. Er det i en aftale eller en separationsdom bestemt, at spørgsmålet om bidrag til den anden ægtefælle skal tages op på ny ved en eventuel senere skilsmisse, må der indkaldes til sædvanlig vilkårsforhandling med henblik på drøftelse af bidragsspørgsmålet.

Statsamtet bør efter arbejdsgruppens opfattelse kunne indkalde parterne til vilkårsforhandling, såfremt det skønnes nødvendigt eller hensigtsmæssigt. Det kan skyldes mangler eller uklarheder i den skriftlige henvendelse eller usikkerhed om vilkårene. Et ønske fra en eller begge parter om at møde i statsamtet vil det også være naturligt at imødekomme.

Justitsministeren kan i medfør af lovudkastets § 44, stk. 2, fastsætte nærmere regler herom.

Forslaget indebærer, at i de tilfælde, hvor vilkårsforhandling ikke skal foretages, vil skilsmissebevilling kunne udstedes på skriftligt grundlag. I mange tilfælde vil der foreligge en fælles ansøgning underskrevet af begge ægtefæller på en formular. Er en blanket ikke anvendt, må statsamtet skønne over, om skrivelsen indeholder tilstrækkelige oplysninger,

samt **har** den fornødne klarhed, og hvis dette ikke er tilfældet sende parterne en blanket til udfyldning og underskrift. Retter en af ægtefællerne henvendelse til statsamtet, må statsamtet skrive til den anden part med anmodning om at udfylde og underskrive en blanket.

Er det ikke muligt at få ansøgning om skilsmisse underskrevet af begge ægtefæller, f.eks. fordi den ene nægter at medvirke eller ikke reagerer på statsamtets henvendelser, må der på sædvanlig måde henvises til retssag, jf. ægteskabslovens § 42, stk. 2. Retssag må også blive følgen, hvis der ikke gives behørigt møde til en vilkårsforhandling trods to tilsigelser hertil. Statsamtet kan også, hvis det af andre grunde findes betænkeligt at meddele bevilling, afslå dette, jf. den gældende lovs § 42, **stk.3.**

Arbejdsgruppen har ikke overvejet spørgsmålet, om der bør kunne gives skilsmisse ved bevilling efter anmodning alene fra den ene ægtefælle i de tilfælde, hvor det ved separationen er aftalt, at vilkårene også skal gælde for en senere skilsmisse på grundlag af separationen.

Arbejdsgruppen finder, at der med forslaget vil blive skabt en forenklet administrativ procedure, uden at retssikkerhedsmæssige hensyn tilsidesættes, og uden at der gribes ind i andre processuelle eller materielle regler. For størstedelen af de op mod eller over 10.000 par årligt, der også i fremtiden efter lovudkastet skal gennem en separation forud for skilsmissen, indebærer det, at de kan nøjes med at møde frem personligt en gang, nemlig under **separationssagen**, og kan klare skilsmissen skriftligt. Det vil betyde mindre ulejlighed for parterne og mindre arbejde for statsamtterne i et stort antal sager. Det vil formentlig også medføre, at det i færre tilfælde vil blive nødvendigt at gennemføre retssag for at opnå skilsmisse.

5.5.2. Mægling.

Selv om nyere statistik ikke findes, kan det konstateres, at

de fleste mæglinger foregår i statsamtet og ikke hos præsten. De finder sted, umiddelbart før **statsamtsjuristen** under mødet overgår til **vilkårsforhandlingen**. Forenklingen med hensyn til vilkårsforhandlingen, således som den er foreslået ovenfor under afsnit 5.5.1, vil således ikke få nogen effekt, medmindre man i de tilfælde, hvor vilkårsforhandling kan undlades, også fritager ægtefællerne for kravet om at møde til obligatorisk mægling.

Arbejdsgruppen finder **ikke**, at der er **betænkeligheder** ved at undlade **mægling** ved skilsmisse med henblik på ægteskabets fortsættelse i tilfælde, hvor der forgæves er forsøgt **mægling** forud for **separationen**, og hvor ægtefællerne har haft en separationsperiode på et halvt eller helt år til at afklare deres forhold. Det foreslås derfor at indskrænke kravet om obligatorisk mægling til sager om separation og om umiddelbar skilsmisse efter udkastets §§ 32-35. Der henvises til udkastet til ny affattelse af § 43, 1. pkt. Der skal efter udkastet ikke afholdes mægling, selv om der efter § 44, stk. 1, 2. pkt., skal være **vilkårsforhandling** om **bidragsspørgsmålet**, eller statsamtet vælger at indkalde til et møde. Heller ikke ved retssager om skilsmisse efter udkastets § 31 er det fremtidig nødvendigt med mægling.

Det har ligget uden for arbejdsgruppens rammer mere generelt at tage stilling til **mæglingsinstituttets** fremtid, herunder om kravet om obligatorisk mægling, som foreslået af ægteskabsudvalget, skal erstattes med et tilbud om frivillig rådgivning, således som det er sket i Finland og i Sverige. Eventuelle overvejelser herom vil efter arbejdsgruppens opfattelse navnlig kræve en bedømmelse af erfaringerne med den rådgivning, der i medfør af myndighedslovens § 27 a siden 1986 er tilbudt af statsamterne i forældremyndigheds- og samværsretssager med henblik på en vurdering af, om den vil kunne udvides. Endvidere vil det være nødvendigt med en undersøgelse af de tilbud, der foreligger om rådgivning fra kommunale og amtskommunale institutioner.

5.5.3. Andre overvejelser.

Arbejdsgruppen har begrænset sine forslag om forenkling af sager om skilsmisse på grundlag af separation til de ovennævnte om vilkårsforhandlingen og mæglingen. Dette skyldes tidsmæssige årsager og mere vidtrækkende forslags sammenhæng med andre procesregler og de materielle bestemmelser om vilkårene.

Blandt de nydannelser, der kunne overvejes, var en udbygning af de gennemgående vilkår som en opfølgning af ægteskabsudvalgets tanker. For så vidt angår forældremyndighed er en sådan udvidelse allerede sket ved ændringen af myndighedsloven i 1985, se ovenfor under afsnit 5.1. Problemet om en revision af reglerne om gennemgående vilkår vedrører herefter i det væsentlige ægtefællebidragene. På dette område kunne det, inden ændringer overvejes, være af interesse at få et vist overblik over, i hvor mange sager ægtefællebidragspligt aftales eller pålægges i dag, i hvor mange tilfælde bidragspligten følges op med en bidragsresolution, og i hvilket omfang det bestemmes, at spørgsmålet skal kunne tages op igen ved en eventuel senere skilsmisse. Desuden vil en udbygning af princippet om de gennemgående vilkår på bidragsområdet nødvendigvis gøre overvejelser om de materielle kriterier for ændring af bidragsaftaler og -afgørelser, jf. ægteskabslovens § 52 og § 53.

6. Administrative og økonomiske konsekvenser.

De foreslåede ændringer af separations- og skilsmissebetingelserne vil antagelig ikke medføre særlige ændringer i sagernes antal og sammensætning eller deres fordeling i bevillings- og domssager. Forslaget om ensidig adgang til separation, jf. udkastets § 29, vil betyde en forenklet sagsbehandling i nogle retssager, idet domstolene fritages for at vurdere en frifindelsespåstand. Se ovenfor i afsnit 3.1.

Den foreslåede forenkling af behandlingen af sager om skilsmisse på grundlag af separation gennem ophævelse eller lem-

pelse af **kravet** om vilkårsforhandling og mægling, se ovenfor ander afsnit 5.5.1. og 5.5.2., forventes at medføre en vis forenkling af statsamternes arbejdsopgaver. I nogle tusinde sager årligt vil det i stedet for at afholde et møde med parterne **være** muligt at afgøre sagerne på skriftligt grundlag. Det er også muligt, men ikke sikkert, at den ændrede administrative behandling vil føre til, at færre skilsmisssager henvises til domstolenes afgørelse.

Samlet må arbejdsgruppens forslag forventes at medføre en vis begrænset besparelse og i hvert fald ikke øgede udgifter.

Bemærkninger til udkastets enkelte bestemmelser.

Til **S 1, nr. 1.** (§ 29 - § 35)

Ægteskabslovens kapitel 4, der har **overskriften**: "Separation og skilsmisse", indeholder foruden separations- og skilsmissebetingelserne i § 29 - § 41 enkelte regler om fremgangsmåden. Dette er tilkendegivet ved **paragrafoverskriften** "Fremgangsmåden ved opnåelse af separation eller skilsmisse" over § 42, "Mægling" over § 43 og "Vilkårsforhandling" over § 44.

Arbejdsgruppen har på denne baggrund og for at lette oversigten fundet det hensigtsmæssigt på tilsvarende måde med **overskrifter** over de enkelte bestemmelser at markere, hvilke separations- og skilsmissebetingelser disse vedrører.

Til S 29.

§ 29 indeholder reglen om **adgang** til **separation**.

1. I dag har ægtefæller ret til separation, når de mener ikke at kunne fortsætte samlivet og er enige om at søge separation, jf. **ægteskabslovens § 29**.

En ægtefælle har ret til separation, selv om den anden ægtefælle protesterer, hvis denne groft har forsømt familiens underhold eller groft krænkede andre pligter over for ægtefællen eller børnene. Det samme gælder, hvis forholdet mellem ægtefællerne af andre grunde må anses for ødelagt, medmindre ødelæggelsen hovedsagelig beror på ægtefællens eget forhold, jf. **ægteskabslovens § 30, stk. 1**.

En ægtefælle har endvidere ret til separation, hvis der foreligger omstændigheder, som ville give ham ret til at kræve skilsmisse, jf. **ægteskabslovens § 30, stk. 2**.

2. Efter udkastets § 29 indføres der **adgang** for en ægtefælle, som ikke mener at kunne fortsætte **samlivet**, til at kræve separation.

Vedrørende baggrunden for udkastet henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 3.1. Som anført, er der i alt væsentligt alene tale om en kodifikation af allerede eksisterende praksis.

3. Udkastet indebærer en **ensidig** ret til **separation**, uanset hvordan den anden ægtefælle stiller sig hertil. Det er ikke nødvendigt at angive eller godtgøre nogen grund til ønsket om separation, og myndighederne skal ikke foretage en undersøgelse heraf. Det er herefter overflødigt at gentage bestemmelsen i ægteskabslovens § 30, stk. 2. Det er en selvfølge, at en ægtefælle, der efter udkastets §§ 32-35 har krav på skilsmisse, f.eks. på grund af den andens utroskab, i stedet kan anmode om separation.

Det kræves som hidtil, at det er ægtefællens hensigt at følge separationen op med en **faktisk samlivsophævelse**. Får myndighederne under sagens behandling indtryk af, at ægtefællerne agter at blive boende sammen i den fælles bolig ud over en rimelig **overgangsperiode**, skal separationen nægtes. Det gælder, selv om det er parternes mening at indrette sig således, at hver skal have sine egne værelser. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 2.2.1. samt bemærkningerne til § 30.

Separationen kan som hidtil meddeles både ved dom og ved **bevilling**. Uanset at en ægtefælle efter udkastet ikke længere har mulighed for at hindre, at den anden ægtefælles ønske om separation **imødekommes**, kan bevilling kun meddeles, hvis ægtefællerne er enige om at ønske separation ved bevilling og om vilkårene herfor, jf. ægteskabslovens § 42. Forslaget indeholder således ingen ændringer i betingelserne for at kunne meddele separation ved bevilling. Er disse ikke til stede, må separationen gennemføres ved **dom**. Under sagen kan retten afvise forsøg fra sagsøgte på at afgive forklaring om eller

på anden måde fore bevis for sagsøgers adfærd og forholdene under ægteskabet som værende uden betydning **for**, om der skal afsiges dom til separation.

Retsvirkningerne af separationen er gennemgået ovenfor i de almindelige bemærkninger under afsnit 2.2.2. **Forslaget** indeholder ingen nye regler herom.

Skilsmisse kan som hidtil meddeles efter 1 års separation. I enighedstilfælde foreslås det, at **separationsperioden** ned-sættes til 1/2 år. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 3.3. og bemærkningerne til udkastets § 31.

Til S 30.

Bestemmelsen fastslår virkningerne af, at ægtefællerne efter separationen fortsætter eller genoptager samlivet.

1. Efter ægteskabs lovens § 31 bortfalder separationens virkninger for fremtiden, hvis ægtefæller, som er blevet separeret, genoptager samlivet.

2. Efter udkastets § 30 bortfalder separationens virkninger for fremtiden, hvis ægtefællerne fortsætter samlivet ud over en rimelig overgangsperiode eller genoptager samlivet uden på ny at ophæve dette inden for kortere tid.

3. Som det fremgår af de almindelige bemærkninger afsnit 2.4. har arbejdsgruppen fundet, at det gældende krav om samlivsop-hævelse bør opretholdes. Ved at ændre ordlyden af § 30 er det søgt understreget, at der er to forskellige situationer, der kan føre til separationens bortfald. Ægtefællerne kan fortsætte samlivet efter separationen, eller de kan genoptage samlivet uden på ny at ophæve dette inden for kortere tid. Den nye formulering bringer bestemmelsen i overensstemmelse med den praksis, der har udviklet sig vedrørende den gældende § 31. I de almindelige bemærkninger afsnit 2.2.1. er der foretaget en gennemgang af denne praksis, som efter arbejdsgruppens opfattelse bør videreføres, se ovenfor afsnit 2.4.

4. Som nævnt ovenfor i afsnit 2.2.1. vil en aftale også kunne bevirke separationens bortfald. Det har ikke været meningen med den ændrede **formulering** af § 30 at ændre retstilstanden på dette punkt.

5. Som efter den gældende § 31 foreslås det, at separationens virkninger bortfalder **for f remtiden**. Dette har bl.a. betydning for formueordningen. Fortsættelse eller genoptagelse af samlivet har også betydning for spørgsmålet om forældremyndighed. Der henvises til udkastets § 2, hvorefter myndighedslovens § 12 foreslås ændret svarende til den foreslåede ændring af ægteskabslovens § 31.

Til S 31.

Bestemmelsen fastlægger **separations** tidens **længde**.

1. Efter den **gældende lovs § 32** har ægtefællerne ret til skilsmisse, når de efter opnået separation har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet.

2. Udkastets § 31, stk. 1, **medfører**, at den gældende **separationsfrist** på **1 år** som udgangspunkt opretholdes. Hvis ægtefællerne er **enige** om at opløse ægteskabet, finder arbejdsgruppen dog, at skilsmisse bør kunne opnås allerede efter 1/2 års separation, jf. stk. 2.

Om baggrunden **for**, at der foreslås to **separationsfrister**, henvises til de almindelige bemærkninger under afsnit 3.3. Arbejdsgruppen har ikke stillet forslag om umiddelbar adgang til skilsmisse ved enighed. Om baggrunden herfor henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 3.2.

3. Separationen kan som hidtil **ikke** danne grundlag for skilsmisse, **hvis samlivet** har været fortsat ud over en rimelig overgangsperiode. Hvis ægtefællerne har **genoptaget samlivet** uden på ny at have ophævet dette inden for kortere tid, vil adgangen til skilsmisse på grundlag af separationen ligeledes være

bortfaldet, jf. udkastets § 30. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 2.2.1. og 2.4. Arbejdsgruppen har ikke fundet behov for at gentage dette krav om adskillelsen i udkastets § 31, idet separationens virkninger generelt, herunder muligheden for at opnå skilsmisse på grundlag af separationen, i medfør af § 30 bortfalder, hvis samlivet fortsættes eller genoptages.

Efter udkastet sker der ingen ændring i. den gældende ordning, hvorefter **separationsfristen** regnes fra bevillingens dato eller datoen for **separationsdommen**, selv om parterne i en rimelig **overgangsperiode** har boet sammen og uanset forsøg på **samlivgenoptagelse**.

Som noget nyt foreslås det i stk. 2, at skilsmisse i **enighedstilfælde** kan meddeles efter kun **1/2 års** separation. Der skal være enighed om ønsket om skilsmisse, hvorimod der ikke behøver at være enighed om **vilkårsspørgsmål**, der kan tages op ved skilsmissen. Enigheden behøver ikke at være fastslået før henvendelsen til statsamtet. Henvender en af ægtefællerne sig til statsamtet, må statsamtet skrive til den anden part med anmodning om at udfylde og underskrive **skilsmissebegæringen**. Nægter den anden ægtefælle at medvirke hertil eller undlader denne at reagere, bortfalder muligheden for skilsmisse efter 1/2 års separation ved bevilling, uden at det er nødvendigt at indkalde til en vilkårsforhandling, se bemærkningerne ovenfor under afsnit 5.5.1. og til udkastets § 44. Ægtefællen må da henvises til at indsende en ny begæring til statsamtet, når 1 årsfristen er udløbet, jf. udkastets § 31, stk. 1.

Det kan komme på tale at meddele skilsmisse efter udkastets § 31, stk. 2, ved dom. Dette gælder i tilfælde, hvor ægtefællerne er enige om skilsmisse, men uenige om et vilkår, typisk spørgsmålet om **bidragspligt**, hvis dette vilkår ifølge separationsbevillingen eller dommen ikke gælder for tiden efter en skilsmisse. Domstolene tager da samtidig med, at der meddeles skilsmisse efter 6 måneders separation, stilling til **bidragsspørgsmålet**. Det kan ikke udelukkes, at en ægtefælle

adtager stævning med påstand om skilsmisse efter stk. 2, i tilfælde, hvor den anden ægtefælle ikke har reageret på en henvendelse fra statsamtet, idet sagsøger formoder, at der foreligger enighed om ønsket om skilsmisse. Udebliver den anden ægtefælle, kan der ikke meddeles skilsmisse.

Arbejdsgruppen stiller forslag om ændring af reglerne om mægling og **vilkårsforhandling**. Udkastet indebærer, at der ikke skal foretages mægling i forbindelse med skilsmissen, når denne meddeles på grundlag af separation efter § 31. Vilkårsforhandling er heller ikke nødvendig i denne situation, hvis vilkårene for separationen gælder også for tiden efter skilsmissen. I de tilfælde, hvor vilkårene er gennemgående, vil skilsmissen kunne udstedes på skriftligt grundlag. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 5.5.1. - 2. og bemærkningerne til udkastets § 1, nr. 3 og 4. (§ 43 og § 44). Enigheden om skilsmisse skal foreligge efter udløbet af halvårsfristen. Hvis skilsmisse opnås uden forudgående vilkårsforhandling alene på grundlag af parternes skriftlige begæring, kan ægtefællernes tilkendegivelser derfor først afgives, når der er forløbet et halvt år fra separationens dato. Enigheden skal være til stede lige til bevillingens meddelelse eller dommens **afsigelse**.

Hvis betingelserne for at undlade vilkårsforhandling, jf. udkastets § 44, stk. 1, ikke er til stede, fordi vilkårene ikke er gennemgående, kan ansøgning om skilsmisse som hidtil indsendes til statsamtet, inden tidsbetingelsen er opfyldt. Vilkårsforhandling kan dog først finde sted, når fristen er udløbet.

Til § 32.

Efter denne bestemmelse er der adgang til skilsmisse efter 2 års **samlivsophævelse**.

1. Efter den **gældende lovs § 33** har enhver af ægtefællerne ret til skilsmisse, når deres samliv på grund af uoverensstemmelser har været hævet i de sidste 3 år.

En ægtefælle har efter den gældende § 34 ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle mod hans vilje og uden fyldestgørende grund har ophævet samlivet, og dette derefter har været hævet i de sidste 2 år.

2. Efter udkastets § 32 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når ægtefællerne på grund af uoverensstemmelser har levet adskilt de sidste 2 år.

Om behovet for en særregel om skilsmisse på grundlag af længerevarende **samlivsophævelse** henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 3.4.

3. Skilsmisse efter udkastets § 32 forudsætter, at ægtefællerne har levet faktisk adskilt med forskellige bopæle de sidste 2 år. Det kræves endvidere, at uoverensstemmelser er årsagen til den fysiske adskillelse. Faktisk adskillelse, der f.eks. skyldes arbejds- eller uddannelsesmæssige forhold, kan ikke danne grundlag for skilsmisse. Er ægtefællerne uenige om, hvorvidt ægteskabet skal opløses, og hævder den ene, at der ikke har foreligget to års uoverensstemmelser, må retten bedømme de foreliggende beviser herfor. Selv om adskillelsen oprindeligt ikke skyldes uoverensstemmelser, kan forholdet dog henføres under § 32, hvis ægtefællen, der ønsker ægteskabet opløst, kan godtgøre, at der senere er opstået en uoverensstemmelse, som har givet sig udslag i fortsat adskillelse. Fristen begynder da at løbe fra det tidspunkt, da uoverensstemmelsen opstod. Der skal ligesom efter den gældende S 33 ikke lægges vægt på, om uoverensstemmelserne hovedsagelig beror på ægtefællens egne forhold. Bortset fra, at fristen i udkastets § 32 er nedsat til 2 år, svarer bestemmelsen til den gældende lovs § 33 og den praksis, der har udviklet sig om denne bestemmelse, kan derfor fortsat anvendes.

Til S 33.

Bestemmelsen vedrører adgangen til skilsmisse på grund af **utroskab**.

1. Ifølge ægteskabslovens § 37 har en ægtefælle ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i **ægteskabsbrud** eller andet forhold, der kan sidestilles hermed. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen selv har givet anledning til handlingen eller må anses at have frafaldet sin ret. Ifølge stk. 2, kan der i stedet for skilsmisse gives separation, hvis hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor. Stk. 3 fastsætter frister, inden hvilke retssag om skilsmisse må anlægges eller bevillingsansøgning indgives.

2. Efter udkastets § 33 opretholdes adgangen til umiddelbar skilsmisse på grund af utroskab. Der har været delte meninger i arbejdsgruppen, om adgangen til umiddelbar skilsmisse på grundlag af utroskab bør bevares. Herom og om den foreslåede udformning af bestemmelsen henvises til de almindelige bemærkninger, afsnit 3.5.

3. Udkastets § 33, stk. 1, svarer til den gældende lovs § 37, stk. 1. Der er dog foretaget den sproglige **modernisering**, at arbejdsgruppen har valgt at anvende udtrykket "været utro" i stedet for "gjort sig skyldig i ægteskabsbrud". Der er ikke tilsigtet nogen **realitetsændring**. Den praksis, der har udviklet sig i forbindelse med § 37, stk. 1, vil derfor fortsat kunne finde anvendelse. Utroskab foreligger, når en gift person vidende og frivilligt har samleje med en anden end sin ægtefælle. Utroskab foreligger ikke, hvis en ægtefælle f.eks. er blevet voldtaget. Som lignende seksuelle forhold kan nævnes et homoseksuelt forhold og visse **samlejelignende** forhold.

Der er to omstændigheder, som medfører, at retten til skilsmisse på grundlag af utroskab ikke kan påberåbes, jf. udkastets stk. 1, 2. pkt. Dette gælder i tilfælde, hvor den **anden** ægtefælle har været indforstået med handlingen. Det vil f.eks. være tilfældet, hvis ægtefællen frivilligt har medvirket til handlingen, eksempelvis ved tilskyndelse, eller må siges på forhånd at have givet sit samtykke, f.eks. ved en aftale om at ophæve troskabspligten. Skilsmisse kan heller ikke opnås,

hvis ægtefællen må anses at have frafaldet sin ret. Efter praksis antages dette at være tilfældet, hvis den pågældende efterfølgende enten udtrykkeligt eller stiltiende har givet afkald på at kræve skilsmisse på grund af den andens utroskab. Stiltiende afkald antages i almindelighed at foreligge, hvor ægtefællen med kendskab til den andens utroskab fortsætter det seksuelle samliv.

I udkastets § 33, stk. 2, er indføjet en ny regel, der afskærer en ægtefælle fra at kræve skilsmisse på grund af utroskab, der har fundet sted, mens ægtefællerne er separerede. Om baggrunden for denne regel henvises til afsnit 3.5.4. Som anført samme steds foreslås den gældende lovs § 37, stk. 2, ophævet.

Reglen i udkastets § 33, stk. 3, svarer til den gældende S 37, stk. 3, bortset fra en enkelt redaktionel ændring, der tager højde for, at bevillingsvejen er den mest anvendte.

Til S 34.

Ifølge denne bestemmelse er der adgang til skilsmisse, når den anden ægtefælle har udøvet forsætlig vold af grovere karakter overfor ægtefællen eller børnene.

1. Udkastets § 34, stk. 1, svarer til den gældende § 39, således som bestemmelsen blev affattet ved lov nr. 223 af 22. april 1987. I stk. 2 har arbejdsgruppen på samme måde som i udkastets § 33, stk. 3, foreslået en mindre redaktionel ændring.

Vedrørende arbejdsgruppens indstilling til bestemmelsen henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 3.6.

Til S 35.

Bestemmelsen indeholder reglen om adgang til skilsmisse på grundlag af bigami.

1. Udkastets § 35 svarer til den gældende lovs § 36.
2. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med reglerne i ægteskabslovens kapitel 3 om omstødelse. Om baggrunden **for**, at reglerne ikke foreslås ændret henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 3.7. og 4.

Til *S 1*» nr. 2. (§ 42, stk. 1)

I konsekvens af forslaget om ophævelse af den gældende lovs § 37, stk. 2, se ovenfor under afsnit 3.5.4., foreslås § 42, stk. 1, 2. pkt. ophævet.

Til **§ 1**, nr. 2. (§ 43, stk. 1)

Bestemmelsen indeholder regler om, hvornår der skal foretages mægling.

1. Efter den gældende lov § 43, stk. 1, 1. pkt., skal der, inden sag til opnåelse af separation eller skilsmisse anlægges, eller bevilling meddeles, forsøges mægling mellem ægtefællerne om fortsættelse af ægteskabet.

2. Det foreslås i § 43 at indskrænke kravet om obligatorisk mægling til sager om separation efter § 29 eller umiddelbar skilsmisse efter §§ 32-35. Udkastet indebærer, at der i sager om skilsmisse på grundlag af separation, jf. § 31, ikke skal afholdes mægling. Dette gælder, uanset om skilsmissen meddeles ved dom eller bevilling, og uanset om der indkaldes til vilkårsforhandling efter § 44.

Vedrørende baggrunden for udformningen af bestemmelsen henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 5, særligt afsnit 5.5.2.

Kravet til tidspunktet for mæglingen i sager, der skal behandles ved retten, foreslås lempet. Efter ordlyden af den gældende § 43 skal mægling i retssager forsøges, inden sa-

gen anlægges. Af praktiske grunde er der en klar udvikling i retning af ved retssager at lempe kravet, således at sagen ikke afvises fra berømmelse, selv om mægling ikke er foretaget. I disse tilfælde udsætter retten sagen, for at mægling kan finde sted. Den ændrede formulering i udkastets § 43, hvorefter mægling skal være forsøgt før domsforhandlingens afslutning, viderefører denne praksis.

Til § 1, nr. 4. (§ 44)

Bestemmelsen indeholder regler om vilkårsforhandling.

1. Efter den gældende lovs § 44 skal der foretages vilkårsforhandling, inden bevilling til separation eller skilsmisse meddeles. Regler herom fastsættes af justitsministeren. Det kan i disse regler bestemmes, at vilkårsforhandlingen bortfalder for en ægtefælle, der ikke har ophold her i landet.

2. Udkastet til den ny affattelse af § 44 tilsigter at forenkle fremgangsmåden ved skilsmisse på grundlag af separation, jf. udkastets § 31, således at der ikke stilles krav om fornyet vilkårsforhandling, hvis alle vilkårene for separationen skal gælde også for tiden efter en eventuel senere skilsmisse. Efter udkastets stk. 1, 2. pkt. kan skilsmisse efter udkastets § 31 i denne situation meddeles alene på skriftligt grundlag. Hjemmelen til at udstede administrative forskrifter er udskilt til et særskilt stk. 2. I øvrigt indeholder udkastet ikke nogen ændring af indholdet i § 44.

Om baggrunden for udkastets udformning henvises til de almindelige bemærkninger afsnit 5, særligt afsnit 5.5.1.

3. Den forenklede fremgangsmåde med undladelse af vilkårsforhandling forud for en skilsmissebevilling på grundlag af separation kan ikke anvendes, hvis det i en vilkårsaftale eller ved en separationsdom for så vidt angår bidragspligten er bestemt, at et vilkår skal tages op på ny ved en eventuel senere skilsmisse jf. ægteskabslovens § 45, 2. pkt. I denne situation må der indkaldes til sædvanlig vilkårsforhandling

med henblik på drøftelse af bidragspligten. Hvis det i andre tilfælde skønnes nødvendigt eller hensigtsmæssigt, kan statsamtet indkalde til **vilkårsforhandling**. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis der er mangler eller uklarheder i den skriftlige henvendelse eller usikkerhed om vilkårene. Et ønske fra en eller begge ægtefæller om at møde i statsamtet vil det også være naturligt at imødekomme. Undlader en ægtefælle i disse tilfælde at efterkomme statsamtets anmodning ved at udeblive fra vilkårsforhandlingen trods to tilsigelser hertil, kan statsamtet nægte at udfærdige skilsmissebevilling. Der må da henvises til at anlægge retssag.

Udkastet medfører, at skilsmissebevilling kan udstedes på skriftligt grundlag i de tilfælde, hvor **vilkårsforhandling** ikke skal foretages. Der henvises til redegørelse ovenfor i afsnit 5.5.1.

Til S 2. (myndighedslovens § 12)

Bestemmelsen i myndighedslovens § 12 omhandler retsvirkningerne af, at forældre fortsætter eller **genoptager** samlivet, efter at den fælles forældremyndighed er ophævet.

1. Efter den **gældende myndighedslovs § 12** genindtræder den fælles **forældremyndighed**, hvis gifte, herunder separerede, forældre fortsætter eller genoptager samlivet, efter at der er truffet aftale eller afgørelse efter § 10 eller § 11 om, at en af forældrene skal have forældremyndigheden alene.

2. Efter den gældende regel i § 12 vil spørgsmålet om, hvorvidt aftalen eller afgørelsen om ophør af den fælles forældremyndighed er bortfaldet skulle bedømmes efter tilsvarende retningslinier, som følges ved afgørelsen af, om en separation er bortfaldet, jf. ægteskabslovens § 31. På denne baggrund er det fundet hensigtsmæssigt at foreslå en **ændring** af myndighedslovens § 12, der svarer til den ændring, der i udkastets § 30 er foreslået for så vidt angår ægteskabslovens § 31.

Udkastet indebærer en kodificering af gældende praksis vedrørende **myndighedslovens** § 12. Den er gennemgået i de almindelige bemærkninger afsnit 2.2.1., hvortil der henvises.

Til S 3.

S 3 skal indeholde reglen om tidspunktet for **lovens ikrafttræden**. I forbindelse med lovens ikrafttræden skal der ske ændringer i administrative forskrifter, herunder bekendtgørelsen og cirkulæret om ægteskabs opløsning, navnlig ændringerne af reglerne om mægling og vilkårsforhandling.

Til S 4.

§ 4 indeholder en overgangsregel.

I § 4 er der taget stilling til behandlingen af de sager om separation og skilsmisse, der verserer på tidspunktet for lovens **ikrafttræden**.

I stk. 1 angives, at de verserende sager principielt skal behandles færdigt efter den lovgivning, der var gældende på det tidspunkt, da sagen påbegyndtes. Det er således betingelserne i den gældende lovs §§ 29-30 og 33-41, der er afgørende **for**, om der kan opnås separation eller skilsmisse. Skærings-tidspunktet er for bevillingssagernes vedkommende tidspunktet for begæringens indgivelse og for retssagerne sagsanlægget, dvs. **indleveringen** af stævning til **berammelse**. Om skilsmisse på grundlag af separation henvises til overgangsreglen i § 5.

Efter stk. 2 gives der dog adgang til at anvende reglerne i den nye lov, hvis begge ægtefæller begærer det.

Denne begæring skal fremsættes, inden bevillingen udfærdiges, eller endelig dom afsiges. Kan parterne ikke enes herom, vil den ægtefælle, der er sagsøger, og som ønsker de nye regler anvendt, være nødsaget til at hæve den verserende retssag. Dette kan gøres, lige indtil dom er afsagt i første instans.

Ny retssag efter de nye regler vil herefter kunne anlægges. I bevillingstilfældene vil ægtefællerne i reglen begge være ansøgere, og trækker en af dem ansøgningen tilbage efter lovens **ikrafttræden**, må de nye regler anvendes under en eventuel genoptagelse.

Er ansøgning om bevilling indgivet inden lovens ikrafttræden af en af ægtefællerne, vil begæringen om bevilling kunne trækkes tilbage, og ny begæring indgives med den virkning, at den nye lovs regler finder anvendelse.

Til § 5.

§ 5 indeholder en overgangsregel 1.

1. Bestemmelsen behandler det overgangsproblem der opstår, når ægtefæller ønsker skilsmisse på grundlag af separation meddelt før lovens **ikrafttræden**. Det foreslås, at lovudkastets bestemmelser skal kunne finde anvendelse i denne situation.

2. Dette indebærer, at reglen i udkastets § 31, stk. 2, hvorefter der i enighedstilfældene er adgang til skilsmisse efter 1/2 års separation, kan anvendes på skilsmisse efter § 31 uden hensyn til, hvornår separationen er meddelt. Dette resultat ville også kunne nås gennem overgangsreglen i udkastets § 4, hvorfor § 5 væsentligst har selvstændig betydning ved, at de nye sagsbehandlingsregler i udkastets § 43 og § 44 bliver anvendelige i disse sager. Der skal herefter ikke forsøges mægling mellem ægtefællerne, ligesom vilkårsforhandling kan undlades, hvis vilkårene for separation også gælder for tiden efter skilsmissen.

Til § 6.

Bestemmelsen indeholder en sædvanlig hjemmel til at sætte ændringsloven i kraft for Færøerne og Grønland.

For Grønlands **vedkommende** gælder lov for Grønland om ægte-

skabs indgåelse og opløsning, jf. lovbekendtgørelse **nr.** 318 af 21. september 1967 med senere ændringer.

For Færøernes vedkommende gælder fortsat ægteskabsloven **nr.** 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning med senere ændringer.

Nordiske
paralleltekster.

I dette bilag er separations- og skilsmissebetingelserne i arbejdsgruppens lovudkast stillet op over for de tilsvarende gældende bestemmelser i henholdsvis finsk og svensk ret, og det norske ægteskabsudvalgs lovudkast.

Dansk.

Finsk.

Separation.

§ 29. En ægtefælle, som ikke mener at kunne fortsætte samlivet, har ret til separation.

§ 30. Separationens virkninger bortfalder for fremtiden, hvis ægtefællerne fortsætter samlivet ud over en rimelig **overgangsperiode** eller gen-

25 §. Makarna har rätt till äktenskapsskillnad efter en **betänketid.**

26 §. Betänketiden räknas från det att makarnas gemensamma ansökan om upplösning av äktenskapet inlämnades till domstolen eller dess

Norsk.

§ 4-1. Oppløsning av ekteskap.

Et ekteskap kan oppløses ved skilsmisse etter **forutgående** separasjon i medhold av § 4-3 eller uten **forutgående** separasjon i medhold av §§ 4-4 og 4-5. Et ekteskap kan videre oppløses i medhold av § 4-6.

§ 4-2. Separasjon.

En ektefelle **som** ikke finner å kunne fortsette samlivet, kan kreve separasjon.

En separasjon blir uten rettsvirkning dersom ektefellerne fortsetter eller gjenopptar samlivet blir brutt eller et kortvarig forsøk på å **gjenopp-**

Svensk.

1 §. Är makarna ense om att äktenskapet skall upplösas, har de rätt till äktenskaps-skillnad. Denna skall föregås av betänketid, om båda makarna begär det eller om någon av dem varaktigt bor **tilsammans** med eget barn under 16 år som står under den makens vårdnad.

2 §. Vill bara en av makarna att äktenskapet skall upplösas, har denne rätt till äktenskaps-skillnad endast efter betänketid.

3 §, 1. pkt. Betänketiden inleds när makarna gemen-samt ansöker om äktenskaps-skillnad eller när **den** ena makens yrkande om äktenskaps-

Dansk.

optager samlivet uden på ny at ophæve dette inden **for** kortere tid.

Skilsmisse efter separation.

§ 31. En ægtefælle har ret til skilsmisse efter 1 års separation.

Stk. 2. Ægtefæller har ret til skilsmisse efter 6 måneders separation, hvis de er enige om **skilsmisse**.

2 års adskillelse.

§ 32. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når ægtefællerne på grund af uoverensstemmelser har levet adskilt i de sidste 2 år.

Finsk.

kansli eller från det att den ena makens ansökan delgavs den andra.

§ 26, stk. 2. Sedan minst sex månader har förflutit av betänketiden skall domstolen döma till äktenskapskillnad mellan makarna, om de **tilsammans** eller den ene av dem yrkar det. Yrkandet skall fremställas inom ett år från betänketidens början,

§ 25, stk. 2. Makarna har dock rätt till äktenskapskillnad utan betänketid, om de utan avbrott har bott årskils de två senaste åren

Norsk.

ta samlivet. En overgangstid inntil samlivet blir brutt eller et kortvarigt forsøk på å gjenoppta samlivet har **ikke** denne virkning.

§ 4-3. Skilsmisse etter separasjon.

Hver av ektefellerne kan kreve skilsmisse når de har vært separert i minst ett år.

§ 4-4. Skilsmisse etter faktisk

Hver av ektefellerne kan kreve skilsmisse dersom samlivet har vært brutt i minst to år.

Svensk.

skapsskillnad delges den andra maken.

3 §, 2-4 pkt. Har betänketiden löpt under minst sex **månader**, skall dom på äktenskapsskillnad meddelas om någon av makarna då framställer ett särskilt yrkande om det. Har ett sådant yrkande inte framställts inom ett år från betänketidens början, har frågan om äktenskapsskillnad fallit. Avvisas talan om äktenskapsskillnad eller avskrivs målet, upphör betänketiden.

4 §. Om makarna lever åtskilda sedan minst två år, har var och en av dem rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.

Dansk.

Finsk.

Utroskab.

S 33. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har været utro eller har deltaget i et lignende seksuelt forhold. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen har været indforstået med handlingen eller senere må anses at have frafaldet sin ret.

Stk. 2. Skilsmisse kan ikke opnås på grundlag af utroskab, der har fundet sted, mens ægtefællerne er separeret.

Stk. 3. Ansøgning om skilsmissebevilling må indgives eller retssag anlægges inden 6 måneder efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 2 år **efter**, at den er begået.

Vold.

S 34. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har udøvet forsætlig **vold** af grovere karakter over for denne eller børnene.

Stk. 2. Ansøgning om skilsmissebevilling må indgives eller retssag anlægges inden 1 år efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og

Norsk.

Svensk

§ 4-5. Skilsmisse på grunn av overgrep.

En ektefelle kan kreve skilsmisse dersom den annen ektefelle har strebt ham/henne eller barna etter livet, utsatt dem for alvorlig mishandling eller opptrådt på en **måte** som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slikt forhold. Krav om skilsmisse etter denne paragraf må være reist in-

Dansk.

inden 3 år efter, at den er
begået.

Rigami.

§ 35. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har indgået nyt ægteskab i **strid** med § 9.

Finsk

27 §. Mellan makarna skall domstolen utan betänketid döma till äktenskapsskillnad,

1) om makarna är släkt med varandra i rätt uppstigande eller nedstigande led eller är syskon eller halvsyskon, eller

2) om äktenskapet har ingåtts medan någondera makens tidigare äktenskap var i kraft och det tidigare äktenskapet ännu inte har upplösts.

Allmän åklagare skall förelägga talan om äktenskapsskillnad mellan makarna med stöd av 1 mom.

Har äktenskapet ingåtts medan ett tidigare äktenskap var i kraft, har båda makarna i det tidigare äktenskapet utan betänketid rätt till **äktenskapsskillnad.**

Norsk.

nen seks måneder etter at ektefellen fikk kjennskap til handlingen og senest to år etter at den fant sted.

§ 4-6. Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med §§ 1-4 eller 1-5.

Hver av ektefellerne kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med § 1-4 eller § 1-5.

I disse tilfelle skal fylkesmannen reise sak for å få ekteskapet oppløst. Fylkesmannen kan likevel beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes dersom sterke grunner taler for det. En ektefelle kan kreve skilsmisse når den annen ektefelle har inngått nytt ekteskap i strid med § 1-5.

Nyt ekteskap i strid med § 1-5 kan ikke kreves oppløst etter første eller annet ledd dersom det tidligere ekteskap er blitt oppløst.

Svensk.

5 §. Om äktenskapet har inngåtts trots att makarna är släkt med verandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon, har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid. Detsamma gäller om äktenskapet har ingåtts trots att någon av makarna redan var gift och det tidigare äktenskapet inte har blivit opplöst.

Föreligger tvegifte, har var och en av makarna i det tidigare äktenskapet rätt att få detta opplöst genom äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.

T **fall** som avses i första stycket kan talan om äktenskapsskillnad föras även av allmän åklagare.

Danske
paralleltekster

I dette bilag er kapitel 4 i den gældende ægteskabslov (lov om ægteskabs indgåelse og opløsning) stillet over for de tilsvarende bestemmelser i arbejdsgruppens lovudkast.

Kapitel 4.

Separation og skilsmisse

1. §§ 29-41 ophæves og i stedet indsættes:

Separation.

§ 29. Ægtefæller har ret til separation, når de mener ikke at kunne fortsætte samlivet og er enige om at søge separation.

§ 29. En ægtefælle, som ikke mener at kunne fortsætte samlivet, har ret til separation.

§ 30. En ægtefælle har ret til separation, hvis den anden ægtefælle groft har forsømt familiens underhold eller groft krænket andre pligter over for ægtefællen eller børnene. Det samme gælder, hvis forholdet mellem ægtefællerne af andre grunde må anses for ødelagt, medmindre ødelæggelsen hovedsagelig beror på ægtefællens eget forhold.

Stk. 2. En ægtefælle har endvidere ret til separation, hvis der foreligger omstændigheder, som ville give ham ret til at kræve skilsmisse.

§ 31. Hvis ægtefæller, som er blevet separeret, genoptager samlivet, bortfalder separationens virkninger for fremtiden.

§ 30. Separationens virkninger bortfalder for fremtiden, hvis ægtefællerne fortsætter samlivet ud over en rimelig overgangsperiode eller genoptager samlivet uden på ny at ophæve dette inden for kortere tid.

Ægteskabsloven

Lovudkastet

Skilsmisse efter separation.

§ 32. Enhver af Ægtefællerne har ret til skilsmisse, når de efter opnået separation har levet adskilt i 1 år og ikke senere har genoptaget samlivet.

§ 31. En ægtefælle har ret til skilsmisse efter 1 års separation

Stk. 2. Ægtefæller har ret til skilsmisse efter 6 måneders separation, hvis de er enige om skilsmisse.

2 års adskillelse.

§ 33. Enhver af ægtefællerne har ret til skilsmisse, når deres samliv på grund af uoverensstemmelse har været hævet i de sidste 3 år.

§ 32. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når ægtefællerne på grund af uoverensstemmelser har levet adskilt i de sidste 2 år.

§ 34. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle mod hans vilje og uden **fyldestgørende** grund har ophævet samlivet, og dette derefter har været hævet i de sidste 2 år.

§ 35. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle er forsvundet, og der er gået 3 år, siden han sidst vides at have været i live.

Bigami.

§ 36. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har indgået nyt ægteskab i strid med § 9.

§ 35. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har indgået nyt ægteskab i strid med § 9.

Utroskab.

§ 37. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i ægteskabsbrud eller andet forhold, der kan sidestilles hermed. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen selv har givet anledning til handlingen eller må anses at have frafaldet sin ret.

§ 33. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har været utro eller har deltaget i et lignende seksuelt forhold. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen har været indforstået med handlingen eller senere må anses at have frafaldet sin ret.

Stk. 2. Hvis hensynet til børnene eller andre vægtige grunde på afgørende måde taler derfor, kan der i stedet for skilsmisse gives separation.

Stk. 2. Skilsmisse kan ikke opnås på grundlag af utroskab, der har fundet sted, mens ægtefællerne er separeret.

Stk. 3. Sag må anlægges eller ansøgning om bevilling indgives inden 6 måneder efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 2 år efter, at den er begået.

Stk. 3. Ansøgning om skilsmissebevilling må indgives eller retssag anlægges inden 6 måneder efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 2 år efter, at den er begået.

Ægteskabsloven

Lovudkastet

§ 38. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle **med** kundskab eller **formodning** om at lide af køns sygdom, som endnu **frembyder** smittefare, ved samleje har udsat ægtefællen for smitte. Skilsmisse kan dog ikke kræves, hvis ægtefællen med kundskab om smittefaren frivilling lod sig udsætte for den.

Stk. 2. Sag må anlægges eller ansøgning om bevilling indgives inden 6 måneder **efter**, at ægtefællen er blevet vidende om, at han er blevet udsat for smitte, og, hvis ægtefællen ikke er blevet smittet, inden sygdommen er ophørt med at frembyde smittefare.

Vold.

§ 39. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har udøvet forsætlig **vold** af grovere karakter over for denne eller børnene.

Stk. 2. Sag må anlægges eller ansøgning om bevilling indgives inden 1 år efter, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 3 år **efter**, at den er begået.

§ 34. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har udøvet forsætlig **vold** af grovere karakter over for denne eller børnene.

Stk. 2. Ansøgning om skilsmissebevilling må indgives eller rets sag anlægges inden 1 år **efter**, at ægtefællen er blevet vidende om handlingen, og inden 3 år efter, at den er begået.

§ 40. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle af en dansk domstol er idømt straf af fængsel i 2 år eller derover eller dømt til indsættelse i arbejds- eller sikkerhedsforvaring eller forvaringsanstalt. Dette gælder dog ikke, hvis ægtefællen frivilligt har medvirket til den strafbare handling eller samtykket i den. Hvis en sådan straffedom er afsagt af en udenlandsk domstol, kan der under hensyn til **beskaffenheden** af de begåede forbrydelser og de øvrige omstændigheder tillægges dommen samme retsvirkninger som en dansk dom.

Stk. 2. Sag må anlægges eller ansøgning om bevilning indgives inden 1 år efter, at ægtefællen er blevet vidende om domfældelsen, og inden 3 år efter dommens afsigelse.

§ 41. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle lider af sådan sindssygdom, at fortsættelsen af ægteskabet ikke bør fordres, og sygdommen under ægteskabet har varet

i de sidste 3 år. Såfremt særlige grunde taler herfor, kan skilsmisse dog gives, selv om sygdommen har været i mindre end 3 år.

Frengangsmåden ved opnåelse af separation eller skilsmisse.

§ 42. Separation og skilsmisse gives ved dom eller bevilling. Separation i henhold til § 37, stk. 2, kan dog kun gives ved dom.

§ 42, stk. 1, 2. pkt., ophæves

Stk. 2. Bevilling kan kun meddeles, såfremt ægtefællerne er enige om at ønske separation eller skilsmisse ved bevilling og enige om de i §§ 46, 49 og 54-56 nævnte vilkår, jf. dog § 45. Spørgsmålet om størrelsen af underholdsbidrag kan ægtefællerne henskyde til overøvrighedens afgørelse. Bevilling udfærdiges af justitsministeren eller af **overøvrigheden** efter justitsministerens bemyndigelse.

Stk. 3. Findes det betænkeligt at meddele bevilling, skal bevilling nægtes.

Mægling.

§ 43. Inden sag til opnåelse af separation eller skilsmisse anlægges, eller bevilling meddeles, skal der forsøges mægling mellem ægtefællerne om fortsættelse af ægteskabet. Mægling foretages af præsten eller, hvis begge parter ønsker det, eller de ikke hører til samme trossamfund, af overøvrigheden eller efter dennes bemyndigelse af politimesteren. Sag kan ikke anlægges eller bevilling meddeles, medmindre mægling er afsluttet inden for de sidste 6 måneder.

Stk. 2. Undlader en ægtefælle trods to tilsigelser at give møde til mægling, er mægling med den anden ægtefælle tilstrækkelig. Det samme gælder, hvis en ægtefælle er forgæves eftersøgt. Mægling bortfalder for en ægtefælle, der ikke har ophold her i landet.

I § 43, stk. 1, affattes 1. pkt. således:

"Ingen bevilling til separation eller umiddelbar skilsmisse efter §§ 32-35 meddeles, eller domsforhandling i en retssag herom afsluttes, skal der foresøges mægling mellem ægtefællerne om fortsættelse af **ægteskabet.**".

Stk. 3. **Justitsministeren** fastsætter regler om foretagelse af mægling og kan fastsætte frister for mæglingens afslutning.

Stk. 4. Den, der uden lovligt forfald undlader at efterkomme en tilsigelse til mægling, straffes med **bøde**.

Vilkårsforhandling.

§ 44. Inden bevilling til separation eller skilsmisse meddeles, skal der endvidere foretages vilkårsforhandling. Regler herom fastsættes af justitsministeren. Det kan i disse regler bestemmes, at **vilkårsforhandling** bortfalder for en ægtefælle, der ikke har ophold her i landet.

§ 44 affattes således:

"§ 44. Inden bevilling til separation eller skilsmisse meddeles, skal der endvidere foretages **vilkårsforhandling**. Hvis der ønskes skilsmisse efter § 31, og vilkårene for separationen gælder også for tiden efter skilsmis- sen, er vilkårsforhandling dog ikke nødvendig.

Stk. 2. Regler om **vilkårsforhand- ling** fastsættes af justitsmini- sterens. Det kan i disse regler bestemmes, at vilkårsforhandling bortfalder for en ægtefælle, der ikke har ophold her i landet."

